

IDIOTICON II

woordenboek

of bijzondere spreekmanier te Bergeik en omstreken;

verzameld door

Peter Norbertus Panken

oud-hoofdonderwijzer

lid van 't Provinciaal Genootschap van Kunsten en
Wetenschappen in Noordbrabant sinds 1844

te

Bergeik

2de boek

Meester Panken als taalmeester

Dat meester Panken van vele markten thuis was vanwege zijn brede belangstelling voor van alles en nog wat is algemeen bekend. Het zal de lezer dan ook niet verwonderen dat zijn interesse ook uitging naar het taalgebruik in zijn omgeving. Soms is er maar een kleine vonk nodig om een groot vuur te doen ontbranden. Zo'n vonk kan geweest zijn een toevallige ontmoeting met de onderwijzer H. Broeders¹ in Hilvarenbeek op maandag 13 augustus 1846².

Panken zelf telde als jonge onderwijzer in dat jaar bijna 27 zomers. Hij vermeldt het vluchtige bezoek aan zijn collega zonder nadere bijzonderheden. Maar in een van zijn nagelaten manuscripten: '*Oude Taal*', noteert hij als inleiding:

“In mijne vacantie van 1846 met den Onderwijzer H. Broeders te Hilvarenbeek kennis makende, kreeg ik deze *Bijdragen der oude taal* tot aan de letter f van hem ter leen. Deze waren door hem in 3 afleveringen, telkens vooraan – dus weder aan de a of eerste letter – te beginnen, behandeld. Hier zijn ze zoo ver geheel alphabetisch bij elkander gebracht. De kanteekeningen had er de heer Schoolopziener Spoor met potlood als aanmerkingen bijgevoegd. Genoemde 3 afleveringen waren geteekend: 3/3 (maand/dag), 4/7, 5/5 1838.”

Genoemd schrift van Panken met de titel '*Oude Taal*' van slechts 40 bladzijden is dan ook, behalve de inleiding, niet van

¹ Hendrik Broeders (1807-1865).

² “Na de Mis bijgewoond te hebben, legde ik een bezoek bij eenige vrienden af, waarna ik eenen geruimen tijd in de school van mijnen ambtgenoot Broeders doorbragt.” Dagboek p. 227.

Panken zelf. Het is niet meer dan een eerste aanzet om tot een woordenboek te komen, door Panken slechts wat geordend.

Het **Idioticon II** of 2de Boek, dat hier voor ons ligt is wel helemaal zijn eigen werk. Het wordt wel eens ‘*het Bergeijks woordenboek van Panken*’ genoemd. Het originele en (vroeger complete) manuscript telde 508 bladzijden, waarvan een aantal blanco. De woorden zijn wel keurig onder de letters A tot en met Z ingevuld, maar niet strikt alfabetisch gerangschikt. In dit handschrift verwijst hij meer dan eens naar ‘*Mijn eerste Taaleigen*’. Dat is dus eerder samengesteld dan dit Idioticon II en had dus eigenlijk ook ‘*Mijn eerste Idioticon*’ getiteld kunnen zijn. En dat is wel even belangrijk om de volgende reden.

Iditicon II is immers niet meer compleet. Van de oorspronkelijk 508 bladzijden ontbreken de eerste 150, ofwel de letters A tot en met het eerste gedeelte onder de letter H. Het bewaarde restant van Idioticon II vangt daarom aan met het woord **Hanebalken**, direct gevolgd door **Hoes**. Dat geeft al aan dat die grote sprong in een woordenboek niet vanzelfsprekend is.

Gelukkig is zijn ‘*Mijn eerste Taaleigen*’, ook genoemd ‘*Kempensch taaleigen, of lijst van eenige in deze oorden gebruikelijke [...] min gewone woorden en spreekwijzen*’, wel compleet bewaard. We zouden geneigd zijn het als een kladschrift te beschouwen, een voorlopige aanzet, met de bedoeling dat het Idioticon II het uiteindelijke resultaat moest worden. Maar daarbij rijst weer een zekere twijfel. Als we de verwijzingen in Idioticon II controleren met de trefwoorden in ‘*Mijn eerste Taaleigen*’, dan blijkt de omschrijving daar extra informatie te geven. Dat is vooral het geval bij zogenaamde

volkskundige tradities, zoals: Kwanselbier, Mei (meitak), Pinksterbloem en dergelijke.

De twee ‘woordenboeken’ samen stellen ons echter wel in de gelegenheid om bij leven en welzijn nog eens één compleet ‘*Bergeijks woordenboek*’ van Panken samen te stellen. Hoewel de inhoud veel raakvlakken heeft met het gesproken dialect, gebruikt Panken geen speciale leestekens om de klankweergave te duiden. Hij geeft terloops wel iets in die richting aan, maar het was zeker niet zijn bedoeling om er een fonetische, en dus voor de niet-ingewijde, een onleesbaar boekwerk van te maken. Zie het hoofdstuk ‘*Bergeijkse taalles van meester Panken*’ op bladzijde 11.

Waarom een woordenboek?

De vraag waarom Panken het nuttig, ja wellicht nodig vond om een dergelijk woordenboek te maken, beantwoordt hij zelf in het voorbericht van zijn ‘*Eerste Taaleigen*’. We lezen daar:

“Mij geheugt nog – mijne levensjaren zijn nog naauwelijks tot den middelbaren leeftijd geklommen, hoe ik als aankomende knaap, op het stille land, in die schoone dagen, die wij thans op onzen leeftijd beweenen als een verloren paradijs, de muziek onzer sprake hoorde, min verbasterd door invloed van buiten dan thans.

Honderden oorspronkelijke woorden werden gehoord en verstaan, honderden natuurlijk Dietsche grondklanken verrasten ons als de liefelijke muziktoon.

Daar kwamen de staatkundige stormen en bragten onzen stillen vreedzamen landstreken – van 1830 tot 1839 – de krijgslieden van alle Noord-Nederlandsche gewesten!

Hierdoor bleven eenige oude woorden en eigenaardige zegswijzen, waarmede de ingekwartierde militairen, veeltijds ten onregte den spot dreven, van lieverlede achter, meer nog door de toenemende beschaving, zoodat de taal dezer dorpen in het algemeen beter dan in mijne eerste jeugd gesproken wordt.

Ik ontveins niet te zeggen, dat ik zoowel als Onderwijzer, dan als burger bij mijn veelvuldig verschijnen onder het volk, daartoe het mijne bijgedragen heb. Echter is het mij aangenaam, dat men hier nagenoeg hetzelfde dialect hoort, dat er sinds vele eeuwen gehoord is; want de dialecten zijn de levende stemmen der taal en de kennis van de levende spraak is de beste leidraad bij de studie van de oude taal.

Sedert ik dit boek begon – Maart 1850 – heb ik steeds, uit den mond des volks nog vele oude woorden enz. opgeteekend. Voorouderlijke spreekwijzen verkwijnen, sterven weg en raken soms geheel in vergetelheid uit gebrek aan belangstelling. Men redde alzoo, wat men redden kan, vrage naar de herkomst van sommige, wijze de beteekenis en verblijfplaats van wederom andere wegstervende woorden aan, bringe ze weêr in achting door ze te noemen. Vergelijk De Navorscher II, bl. 89.

Naamsverbasteringen kunnen binnen weinige jaren in eene geheele landstreek, door uitsluitend gebruik als het ware gewettigd worden. Wat alleen wijzigingen in de uitspraak zijn kunnen moeielijk als eigenaardige woorden worden gerekend. Ook die als uitspraak van onkunde te beschouwen zijn, reken ik niet als dialect.

Beter dan de dialecten in ons vaderland te vernietigen, ware het, ze naauwkeurig na te gaan en, zoo mogelijk, er winst mee

te doen, voor hetgeen ik de nationale taal zal noemen. Dr. Römer in De Navorscher 1860 bl. 80.

Men dient met de spreektaal in 't verklaren nog voorzichtiger te zijn dan met de schrijftaal. C. Honigh, De Navorscher 1871, 21^e jaarg. bl. 622.

De volksspreektaal is d'oorspronkelijke sprake; de schrijftaal is 'n behulp... De schrijftaal blijft jong door de spreektaal, de boeketaal frisch en gezond door de tongvallen van 't gansche volk. Johan Winkler, De Navorscher 1877, bl. 385.

De eigenlijke taal is de spreektaal en de meeste veranderingen die de taal langzamerhand ondergaan heeft, heeft het volk er, al sprekende in gebracht... Wij hebben in onze taal honderden woorden die van vorm veranderd zijn, die anders uitgesproken worden dan te voren. P. Leendertsz. in De Navorscher 1878, bl. 406 enz.

De taal leeft bij 't volk, niet in de studeerkamer; en 't volk heeft zich te allen tijde minder bekommerd om de welluidendheid dan om de gemakkelijheid der uitspraak, wat dan ook volkomen natuurlijk is. J. Ter Gouw, in De Navorscher 1879, bl. 258."

We weten nu dat Panken in 1850 echt werk ging maken van zijn eigen 'Taal-eigen'. Als abonnee op het voor zijn tijd gezaghebbende tijdschrift 'De Navorscher', citeert hij graag, zoals we gezien hebben, gezagsdragers op het gebied van de taalwetenschap. Panken zal in zijn jonge jaren niet vermoed hebben dat hij later zelf in dat tijdschrift nog zou publiceren.

Zijn collega Broeders in Hilvarenbeek komen we in Panken's dagboek nog slechts tweemaal tegen. Voor het eerst op zaterdag 3 mei 1851³. En nog een laatste keer (p. 594/5), op 9 oktober 1865 bij een bliksembezoek aan onderwijzer C. Naaijkens te Hilvarenbeek: *“En het verwonderde mij van hem den dood van H. Broeders, † 16 Julij bevorens, hoofdonderwijzer in de kom, een mijner goede kennissen, te vernemen.”*

Zelf noteerde hij nog in het ‘voorberigt’ van zijn ‘Oude Taal’:

“Eenige jaren, nadat ik de genoemde stukken aan Mr. Broeders terug had bezorgd, deed ik eenige pogingen, om ook zijne volgende Bijdragen – van f tot en met z – te leenen, welke pogingen ik, na 's mans dood, meermalen vernieuwde; doch daarvan kwam mij niets in handen. In 1850 maakte ik zelf een werk over het taaleigen van onze Landstreek, waarbij ik hoofdzakelijk het werk van Mr. Hoeufft Proeve van Bredaasch taalëigen bezigde. Mijn 'Taalëigen over Kempenland’, zooals ik dezen arbeid heb genoemd, breidde ik, sinds dien tijd bestendig uit.”

De samenwerking van Panken met Broeders was dus van korte duur en niet bijzonder van betekenis, zoals uit bovenstaande duidelijk blijkt.

De bewaarde manuscripten ontving ik in de jaren '70 van de vorige eeuw in bruikleen van Jac. Hoeks uit Bergeijk. Nadat ik deze had laten overtypen bij het Administratief Centrum⁴,

³ *“Vervolgens bezocht ik den onderw. Broeders en deed eenige wandelingen in de nabijheid van 't dorp.”* Dagboek p. 291.

⁴ Voorloper van Werk Voorziening Kempenland, WVK, gevestigd in Bladel.

destijds gevestigd in het patersklooster op 't Hof, heb ik de typoscripten van Kempens Taaleigen en Idioticon II aan de hand van de originele schriften letter voor letter gecontroleerd en zonodig gecorrigeerd. Volgens mijn aantekeningen in de typoscripten was dat voor het eerstgenoemde in de periode van 17.11.1971 t/m 29.2.1972 en het tweede op 16.1.1974. Daarna heb ik de schriften bij Jac Hoeks uiteraard weer terugbezorgd.

Dat onze meester ook wat diepgang zocht in zijn taalstudie weten we weer uit zijn dagboek. Zoals zijn deelname aan deze 'vierdaagse': *“Het 6^e Nederlandsche taal- en letterkunde congres, dat bijzonder merkwaardig was en waarvan mij het programma was toegezonden, werd in de middelste week [van september 1860] te 's Bosch gehouden. Ik heb al de gehoudene zittingen, benevens de daarbij gegeven feesten bijgewoond en zal daarvan een afzonderlijke beschrijving vervaardigen, waarom ik deze reis hier slechts aanstip.”*⁵ Genoemde 'afzonderlijke beschrijving' heb ik helaas niet teruggevonden. In september 1862 noteert hij: *“De andere reis zou naar Brugge geweest zijn, ten einde het 7de taalcongres, waartoe ik herhaaldelijk uitgenoodigd was en dat met grooten luister en belangstelling gevierd is, bij te wonen. Dit liet ik mede bij gebrek aan gezelschap.”*

Maar nu genoeg over Panken en zijn taalkunst. Als fijnproevers van ons eigen taaleigen nodig ik u uit te smullen van alle 'letternijen' die Panken op de volgende bladzijden voor u zo verrukkelijk en wellicht verrassend al had opgediend.

Johan Biemans

⁵ Dagboek 1860 p. 402.

Bergeijkse taalles van meester Panken

De legendarische meester Panken⁶ heeft in zijn talrijke geschriften over de meest uiteenlopende onderwerpen en gebeurtenissen ook aandacht besteed aan de volkstaal. Onder andere over het dialect zoals dat in zijn tijd in Bergeijk werd gesproken. Wat daarover in druk verscheen vinden we terug in zijn *Beschrijving van Bergeik*⁷.

Citaat

“Het dialect, dat men te Bergeik spreekt is het Meierijsche, met deze eigenaardigheid, dat men daar uitspreekt: *Ei* = aai; *eu* ee; *oe* ie; *u* i; *uu* ie; *ui* au; *oo* of *ee*; *ij* *ee*. Zie hier eenige voorbeelden van de Bergeikische uitspraak⁸:

Bergaaik = Bergeik. *Braaien* = breien. *Aai* = ei. *Aaigen* = eigen. *Haai* = heide. *Laai* = lei. *Laaien* = geleiden. *Maai* = Mei. *Geheer* (geheur) = gehoor. *Vier* (vuur) = vuur. *Haus* = huis. *Kraus* = kruis. *Maus* = muis. *Brood* (bruid) = bruid. *Boten* (bùite) = buiten. *Hood* (huid) = huid. *Maai* = mei (tak). *Deen* (deun) = deun. *Leen* (leun) = leuning. *Steen* (steun) = steun. *Meelen* (meule) = molen. *Bedrieven* (bedruujve) = bedroeven. *Biek* (buujk) = boeken. *Bilt* (bult) = bult. *Gedild* (geduld) = geduld. *Hit* (hut) = hut. *Mig* (mug) = mug. *Mits* (muts) = muts. *Mitserd* (mutserd) = mutsaard. *Schip* (skup) = schop. *Sperrie* (spörrie) = spurrie. *Biert* (buurt) = buurt. *Hier*

⁶ Peter Norbertus Panken * Duizel 1819 – † Bergeijk 1904.

⁷ Beschrijving van Bergeik door P.N. Panken en Jhr. Mr. A.F.O. Sasse van Ysselst. Uitgave Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch 1900. p. 67-69.

⁸ Een aantal van deze woorden tussen haakjes, zoals ik deze vanaf mijn jeugd gehoord heb; de andere waren/zijn volgens Panken.

(huur) = huur. *Hoos* (hùis) = huizen. *Moos* (muis) = muizen. *Onkrood* (onkruid) = onkruid. *Vool* (vuil) = vuil. *Dievel* (duujvel) = duivel. *Diezend* (duujzend) = duizend. *Niemen* (nuujme) = noemen. *Steever* (stùiver) = stuiver. *Bescheet* (beskeid) = bescheid. *Begeen* (begijn) = begijn. *Beel* (béél) = bijl. *Keeken* (kééke) = kijken. *Peep* (péép) = pijp. *Schreeven* (skrééve) = schrijven. *Speeker* (spijker) = spijker. *Ween* (wéén) = wijn. *Ween* (niet meer bekend) = wijn (werktuig). *Eezer* (éézer) = ijzer.”

Tot zover Panken, met tussen haakjes de klanken zoals ze door *mijn* eigen antenne opgevangen zijn. Wat ik me afvraag is dan ook of hij de uitspraak wel juist heeft weergegeven. Waarom denk ik dat? Mijn grootouders van moeders kant, die de meester nog goed gekend hebben en allebei in Bergeijk geboren zijn in 1878 en 1879 heb ik het dialect nooit zó horen uitspreken. En dat terwijl ik mijn oren al vanaf mijn vroegste jeugd gespist had om de kleinste verschillen op te merken.

De reden daarvan was dat mijn vader uit Eerde bij Veghel kwam en hij de woorden anders uitsprak dan ons moeder, met andere klanken en accenten. Zelfs in Bergeijk waren er nog enkele geringe verschillen in enkele buurtschappen. Zo zei opa Jan Sengers (*in de Broekstraat) bijvoorbeeld *piip* (pijp) en *iizer* (ijzer) en opoe Bertha Tilburgs (*op 't Hof) zei *péép* en *éézer*. De afstand tussen Broekstraat en Hof is ongeveer 1 kilometer, een boogschuit of steenworp, bij wijze van spreken.

Mijn gevoel van onzekerheid over de beweerde uitspraak van Panken wordt nog eens versterkt door het feit dat ik vele oude en zelfs stokoude Bergeijkenaren gekend én gesproken heb. Daarvan bewaar ik een aantal geluidsopnamen, waarop niet één man of vrouw de klanken van de meester gebruikt, zelfs

niet bij benadering. Zou hij misschien geen goed gehoor hebben gehad, vraag ik me af, zodat wat hij hoorde pas door een zeefje zijn trommelvlies bereikte?

Panken schrijft verder

“Onder de woorden van het Bergeïksche taaleigen, die van het Nederlandsch sterk afwijken komen de volgende voor:

aai voor ei; *aanwerk* voor begin, *amper* voor nauwelijks, *aver* voor ouder (van *aver* tot *aver* – van ouder tot ouder); *beemd*, *dries en groes* voor grasland; *bees* voor bui; *begaan* voor betijden; *bemiddelen* voor in orde brengen; *begots* voor bij God; *begaaïen* voor bevuilen of smerig laten liggen; *bezien* voor beproeven; *bezie* voor bes; *blok* voor klomp; *eggel* voor bloedzuiger; *enk* voor inkt; *hoos* voor kous; *keps* voor alles verspeeld hebben; *klampvogel* voor roofvogel; *kitsen* voor braken; *kittig* voor vurig; *kraaiappel* voor galnoot; *knorsel* voor kruisbes; *koheerd* voor koeherder; *kooi* voor kudde (vooral van schapen); *kooi* voor schaapstal; *koren* voor rogge; *krek* voor juist; *krets* voor schurft; *luchten* voor lichten; *lutske* voor oogenblik; *lijnde* voor lijwaat; *lijvent* voor lijfgoed; *metser* voor metselaar; *mulder* voor molenaar en meikever; *skrepel* voor schraal; *strauwsel* voor strooisel.

Ziehier nog ten slotte een paar gezegden in het Bergeïksche dialect: te Bregaaik (ook Bergaaik) woonden in den aauwen teed veul heksen en kabaatermennekes. Vrieger waasten (of wiesen) er groote aaïkebeum.”

Tot zover onze meester met zijn ‘Bergeïkse’ taalles. We zijn hem er dankbaar voor ondanks twijfel over *zijn* spelling. Maar ook dankbaar moeten we hem zijn dat hij ons nog enkele handschrift over onze taal heeft nagelaten, zoals zijn

Woordenboek: Dialect of bijzondere spreekmanier te Bergeik en omstreken (Idioticon II) en zijn Mijn eerste taaleigen.

Al bij al toch maar petje-af voor deze legendarische onderwijzer die ons met terugwerkende kracht over de Bergeijkse volkstaal van toen toch weer een woordenboekje wijzer heeft gemaakt.

H

Hanebalken. Bovenste balken van een gebint.

Hoes, hor, hors. Kinderspeeltuig, bestaande uit een beentje, waarin een gaatje geboord is, waardoor een touwtje wordt gestoken. Het snorren heet horsen of hoezen.

Hoetelen = ruilen.

Hoeven, ww. = behoeven.

Hoezen = een snorrend geluid maken. B.v. men hoort den wind hoezen. Verg. hiezen.

Hol = eene haastige of uithuizige vrouw. Ook hollewaai geheeten.

Holder de bolder = woest, hals over kop, in groote verwarring.

Hond. In den hond werken, beteekent vernielen, bederven.

Hondeweer = slecht of buig weer; ruw, vooral sneeuwend weer, d.i. een weer om geen hond uit te sturen.

Honsch, bijw. = walgelijk, vies, verachtelijk. B.v. hij leeft honsch.

Honzenhout, o.a. een struik, de ongewapende hondsboom.

Hoog, bijw. = rijkelijk, overdreven.

Hoogbord, heubord = karactershot.

Hoogen = verhoogen, ook ophopen.

Hoogkar, de grote landbouwerskar, in tegenstelling der lage of mestkar, ook aardkar genoemd.

Hoogsel = het verhoogd deel van een' bijënkorf.

Hool = hol. Hoolte = holte.

Hool = ruimte, meer welke in de schuur tot berging van de akkervruchten verstrekt.

Hool, o. = kan, pot, vaatwerk in het algemeen. Bijv. er is geen hool genoeg voor al de room in te gieten. Gij zijt van hool goed voorzien.

Hoolbier, haalbier = bier zonder suiker, in tegenstelling van gesuikerd bier.

Hoorig, gehoorig = hoorbaar. Bijv. In dit huis is het hoorig.

Hoos = kous. Vandaar hozenband. Vroeger was hoos algemeen gebruikelijk. Men zegt het ook wel van eene onverstandige, lompe vrouw.

Horen = mannetjesduif.

Hors = zie hoes, een beentje uit een varkenspoot, om daarmee een snorrend geraas te maken.

Hors = zeer, sterk, erg. Horsdroog is zeer droog weer.

Horsel = lastig, twistziek, grimmig vrouwspersoon.

Horselaar = een' dergelijken man.

Horselmuts = gat, - beurs. Een opvliegend mensch, inzonderheid van een vrouwspersoon.

Horselen = grommen.

Horsen = razen, kijven enz.

Horst, m., heuveltje. Spreekwijzen: Met Lichtmis springt de leeuwerik op den horst. Van den horst op den heuvel springen, dat is van den hak op den tak.

Hort, hortje = oogeblik, tijdruimte, wijl. Bijv. dat heeft hij met horten en stooten. Wacht een hortje.

Hot = bevel der voerlieden, wanneer hun trekkend of in de kar gespannen vee zich rechtsaf begeven moet. Het is dus 't tegengestelde van **Haar**. Men hoort ook Hoottu, hotweg, haarweg, enz.

Hotselen = schiften, zuren der melk.

Houden. Zich wel houden is gezond blijven. Houd u wel, houd u goed is hier een gewone wensch.

Houden = een nest hebben. B.v. in dien boom houdt eene vink, dat is: daar heeft eene vink haar nest gebouwd. Hier houden geen vogels. Als afscheidsgroet zeg men veeltijds *haawd oe*, dat is: Houd u goed, Vaarwel.

Houten = het hakken, om de 4 – 7 jaren, van het kort hout.

Houtmijt. In Holland, zegt mr. Hoeufft, hoort men dit woord zelden, dan voor den houtstapel, waarop de Ouden hunne dooden verbrandden. Hier is het gemeen voor een hoop houts. Men zegt ook mutserdmijt, hooimijt, enz.

Houtspecht = bonte specht, zekere vogel.

Houtwas = houtgewas.

Hou, houw, van het oude houd, holt, dat is gunstig, genegen, in het gezegde houw en trouw, wat gunstig en getrouw beteekent.

Houw = schil of bast van boomen, erwten en andere peulen. Oudtijds schreef men haude en houde voor rok, schil, pel.

Howe. Dit roepen de koewachters of heerden, vooral wanneer deze kinderen zijn, bij het wederkeeren met het vee uit de weide. Howe is hetzelfde als het alöude woord auwe of ouw, hetgeen weide, veld of akker beteekent.

Huid. Op de huid geven voor slagen geven. Iemand de huid vol schelden voor met scheldwoorden overladen.

Huik. Een overkleed der vrouwen, thans afgeschaft. Zie Falie.

Huil = steenuil, naar het geluid dat hij geeft, wel eens dus geheeten.

Huiske = sekreet of gemak.

Huiszegen (den) = Afbeelding van O.L. Heer aan 't kruis met gebeden. Is meer in België gebruikelijk.

Hukken = bukken.

Hukkum = ja, het is zoo.

Hulder de bulder = vrucht van den sleedoorn.

Hulsen en bulten = niettigheden. Ook = een en ander.

Hult = laagte, kuiltje. Ook is er de spreekwijze over hult en bult, dat is over alle onëffenheid van den grond heen.

Hult en bult = ongelijk. Ook in de spreekwoorden met hult en bult vertrekken.

Hulp = bretel, ook galg genoemd.

Hum = hem, pers. voorn.

Hum! Hem! tusschenwoord.

Hurken = op de hielen zitten. Men zegt: hij zit op zijn hurken.

Hutek, futek en wietek. Zeker vogeltje naar zijn geluid genoemd. Spreekwijze: 't Is een futekker.

Huts, ook met den huts = in menigte, hoeveelheid.

Hutteren, hunselen = doorëen schudden.

Hij, hem wordt in eenige dorpen ook van vrouwelijke personen gezegd. Zoo hoort men: Mieke wordt groot, hij is al 10 jaren. Dit is Betje's boek, ik zal het hem geven.

I

Ielk = elk, ieder. Het wordt zoo wel bij verbastering van elk als samengetrokken van iegelijk gehoord.

Iemes, iemens, verkorting van iemand of een' mensch.

Ieperig = hypochonderig, zich inbeeldende ongesteld te zijn.

Iergend, ierges, iever enz. = ergens, iewaarts, te eeniger plaatse. Het eerste woord is goed en oud.

Iet = iets.

Iewers en ievers = ergens.

Iezegrim. Zie Yzegrim.

Iks = iets. Ook niks = niets.

Inboezem = inborst, karakter.

Inhalen, ww. = achterhalen.

Inhalig, bijw. = al te eigenbelang zoekend.

Inhangen = veel bedragen, moeiëlijk te bereiken, te volbrengen zijn.

Inhebben beteekent bijna hetzelfde. Bijv. Dat werk zal veel inhebben.

Inhouden, aanhouden = zich naar iets regelen of gedragen. Bijv. Houd er op in. Ik zal het er op aanhouden.

Inkomende, o. = inkomsten, inkomen.

Inreken, bij verbastering inrekenen = inscharen. Men zegt het vuur inrekenen.

Isperen, verbastering van vesper, avondeten. Bijv. Wij gaan aan den isper. Ik zal om den isper bij u komen.

J

Jagen = voortdrijven, den gang of loop verhaasten. Bijv. Als zij niet jagen, komen ze te laat. De molen jaagt snel. Hij zet jacht bij het werk.

Jak. In mijne jeugd en nu weder, is deze vrouwendracht, reeds in de 14de eeuw in ons land in gebruik, gedragen.

Janken = gedurig of luid grijzen. Is eene onfatsoenlijke uitdrukking.

Jemenie, o jemenie = o Jezus. Een uitroep.

Jen, vrouwennaam, vroeger algemeen = Johanna. Het is meestal met Mie zamengekoppeld tot Jennemie. Men zegt om eene babbelaarster te beduiden: een jen, babbeljen, praatjen, saweljen.

Jong, jonk, znw. = kind, zoo wel voor 't vrouwelijk als mannelijk geslacht. Bijv. Het is een lief jong, een ondeugend jong, al wordt van een meisje gesproken. Men noemt haar

zelfs wel eens: mijn jongen! Ergens jong geweest zijn, beteekent dáár geboren of in de eerste jaren gewoond te hebben.

Juin = ajuin.

K

‘**K** = ik, vooral wanneer het ontkennende en volgt. Bijv. ‘K ben er geweest. ‘k doe het niet.

Kaaiën, veeltijds kaën uitgesproken noemt men de vezels van geroost, gesmolten of gebraden vet, hoofdzakelijk dat van varkensdarmen. Het is een goed woord.

Kaaljakker = kale jonger.

Kaarsbranding (hier kars en kers). Toeslag bij het branden van een klein kaarslicht in openbare veilingen. Nog elders in gebruik werd het hier in ’t begin dezer eeuw door tellen vergangen.

Kaats, kets. De kaats of kets staan is goed durven of zijn belang zeggen. Ik stond hem de – enz.

Kab = big, jong varken.

Kabben = het jongen krijgen van eene zog of zeug (varken).

Kafeet = slecht, vervallen huis.

Kaffetulie, Kappertulie en Koffertulie = omslag van een lees- of schrijfboek. Zie kapel.

Kakedietje en kakeduut, nadruk op duut, zekere vogel = spotvogel, komt op 10 Mei.

Kakelbont = bont als een kakelhoen, gespikkeld.

Kampernoen, o. = paddenstoel op houten vloeren.

Kamtesch, vr. = tasch onder den spiegel waarin de huisgenooten den haarkam bewaren. Ook brieventasch of portefeuille.

Kankerbloem, kankerblad, eene plant of kruid, elders naamblad.

Kant = volkomen, geheel.

Kapel = vlinder.

Kapel, kopel = omslag van een boek.

Kappen = hakken. Vandaar kaphout, kapmes, kapbaar, enz.

Kapper, m., een drinkglas ter grootte van $\frac{1}{4}$ liter.

Kaps, minder gebruikelijk dan keps, doodarm, op zijn.

Kapsie = twist, kraakeel, verschil. Kapsie maken is ongenoegen verwekken.

Karsriet, karsruut = kaarsvet.

Kartier = kwartier.

Kas, kas! woord waarmede een ram wordt geroepen.

Kaskenade = verwaande manier.

Kat en hond. Als – zijn, beduidt elkander niet te kunnen verdragen, vijandig te wezen. Men zegt ook: zij kunnen elkander luchten of zien.

Kattestaart = paardenstaart (plant).

Kawaauw = pruim tabak.

Kawaauw = zouteloze praat.

Kawaauwen en kauwaauwen = wauwelen, klappen, babbelen.
Ook zegt men kwateren en kwetteren, hiervan kawaauw,
kwater en knetter voor een snapachtig vrouwspersoon.

Kawebber = babbelaar, kakelkont.

Kè = kek, kijk, ook wel als Ei!

Kebbelen = babbelen.

Kebs = doodarm.

Keel = kiel. Overkleed van mannen.

Keer. Hij is nog maar een' keer ziek geweest, ge moet veel
keeren komen, dat is: ge moet dikwijls komen.

Keeren = vegen, reinigen. Bijv. den haar of het huis keeren.

Keeren = beletten, afkeeren.

Keeren = uithouden, uitstaan, verdragen. Bijv. Het is hier te
koud, om lang te kunnen keeren.

Kees (als de franse ai) = kaas.

Keet = gering huisje of vertrek van het woonhuis afgezonderd.
In oude schriften komt het ook als huisje voor.

Keidood = volkomen dood, zoo dood als een kei.

Kellig = killig, vochtig, eenigszins koudachtig.

Keltig, verkelde weide is ook verzuurde weide.

Kennip = hennip.

Kept, ook kebs, wordt door jongens gezegd die alles bij 't spel verloren hebben.

Kerkeputje = graf. In de kindertaal.

Kermetsers = vrucht van den witten doorn.

Kermis = het prettigste of schoonste feest.

Kernobis. Te kernobis komen = te voorschijn komen, bijv. bij een geding.

Kernuit, kernoet = schuim van volk.

Kerskes = blikken of zemelen van tarwemeel.

Ketelbuter = een koopman die in koper handelt. De ouden bezigden verboeten voor lappen, vermaken, dat is herstellen. Mij kwam wel eens een perceel gronds 'de ketelbuter' voor. Vloeken als een ketelbuter wordt hier nog ooit gehoord; ook liegen, zuipen, vechten als een - .

Kets = walg. Zie kits.

Kets. Spreekwijze: hij zal hem de kets niet staan; dat is: het is voor hem niet te doorstaan.

Ketsen = kaatsen.

Ketsen = teleur stellen, zijn doel niet bereiken.

Keuren = proeven, toetsen.

Keurske, keurzel = korrel.

Keuter en keuterboer = hutbewoner of zeer kleinen boer die zijn land met de spade bewerkt.

Keuteren = eene kleine boerderij houden.

Keuteren (elders) omhalen, roeren, rakelen, griessen, welke laatste in sommige plaatsen eene walgelijke gewoonte der vrouwen uit de lage klas beteekent, bestaande hierin, om het vuur met schop en tang ter verwarming onder de rokken te trekken. Er is een gezegde aangaande genoemde gewoonte. Een Bergeijksche keuter en een Eerselsche ruur (dat is roer) duren een uur.

Kibbelen = gedurig of een weinig kijken.

Kiegelbank, bank of plank, bij 't kiegelen of wippen gebruikt wordende.

Kiegelen, wippen (een kinderspel).

Kiem, bijw. = gevoelig, teer, stipt, naauwgezet; bijv. kiem van aard zijn.

Kierelen = kittelen.

Kietelen, kiedelen = kittelen.

Kink = knol, paard van geringe waarde.

Kist! zeggen velen als zij een huisdier, bijv. eene kat van zich verwijderen of oogenblikkelijk willen doen weggaan. Misschien is het keest, oudtijds ten spoedigste beteekenende.

Kittig = driftig, opvliegend.

Kits. Mij steekt er de kist van, dat is: het walgt mij, staat mij tegen, ben daarvan afkeerig.

Kitsen, ook kisten, tisten = sissen. Bijv. Het vuur zal uitkissen.

Kitsen = braken. Ook sissen.

Kittig = driftig, zoo bij menschen als voor dieren in gebruik.

Klaar = geheel en al.

Klaar = hendig, genoegelijk. Hij is niet klaar, d.i. lastig in den omgang.

Klabbots! een tusschenwoord, uit klappen en botsen gevormd. Bijv. Ge vielt klabbots van de kar. Klabbots! daar ligt hij.

Klad, klatte, klasse, klesse, klisse en klitte zijn verschillende vormen van klissen, een onkruid met doornen bezet. Het zijn oude uitdrukkingen.

Klamp = blok, meest gebruikt bij de Tienden. Zoo hoorde men vroeger bijv. zeggen: Ik had 2 klampen gepacht.

Klapmuts = katoenen vrouwemuts.

Klampvogel = roofvogel.

Klappei = babbelaarster, ook iemand die een geheim vertelt. Onder kinderen hoort men dit woord als zij elkander verklappen of hunne misdrijven enz. bekend maken.

Klappen = praten. Men bezigt het schaarsch. Is algemeen in Zuidbrabant. Het beteekent hier ook veel praten, iemand verraden.

Klasoor, klesoor, klesoor = klapmoer aan eene zweep.

Klater = eene babbelvrouw.

Klateren = babbelen.

Klaveren = klauteren, klimmen.

Klefferen = klauteren, klimmen

Klein kijken = er verlegen of bedrukt uitzien; (bang voor den dag komen).

Klemmig = vasthoudend, verbonden. B.v. Deze grond, streek, plek is klemmig.

Klep, voor pet; ter onderscheiding noemt men de klep zelve op eenige plaatsen klepscheel.

Kleppen = verraden, bekend maken.

Klepschuw = bedeesd, vreesachtig.

Klets! uitroep bij een' onverwachten of plotselingen val. Zie klabbots.

Klets = onzedig vrouwspersoon.

Kletsen = babbelen.

Kletser, kletsoor = babbelaar, van kletsen.

Kleuter, kleuterke = aardig, onversaagd kind; meest van kleine meisjes.

Klever = *klaver*.

Klink. De klink trekken = vluchten.

Klippel, kluppel, m. = knuppel, een dik, rondachtig hout.

Klippelen, kluppelen, van kloppen = met knuppel naar iets werpen, om het te treffen. De kat klippelen is een oud barbaarsch spel, thans verminderende.

Klis, v., = vlecht, kleine bundel.

Klitsen = met de hand slaan, dat het geluid geeft. Meest gehoord wanneer zulks kleine kinderen gedaan wordt.

Klocht, v., = slag, hoop, schaar. Vooral van vogels, b.v. een klocht hennen. Onder de jagers gebruikelijk vooral voor eene kudde patrijzen.

Klok, klokken (de o zacht) = eene hen, die kuikens of kiekens heeft. De naam heeft ze bekomen naar 't geluid dat ze ten tijde van de eerste dagen der uitbroeiing voortbrengt. Zoo ook de koekoek.

Klokken, ww. = zeker geluid met de keel.

Klomp, m., = kluit. Bijv. een klomp aarde, boter, suiker.

Kloot, znw. = goedaardige sukkelaar.

Klooten ww. = foppen, bedriegen.

Klot, klut = klomp. B.v. een klot aarde, deeg enz. Als verkleinw. ook klotje.

Klot = dikke, vierkante turf, die uit veen (moer) bestaat. De naam draagt hij wellicht omdat hij op eenen klomp of ene kluit gelijkt.

Klotten, ww. = den turf of klot uit den grond steken of delven.

Klungel = een' lompen onbeschaafden manspersoon. Ook wordt het in een' minder verachtelijken zin gebezigd; b.v. van eenen langen, mageren boerenjongen zegt men: het is een boeren klungel.

Klungelen, ww. = onhandig of lomp te werk gaan.

Klusiepek = drop.

Klusiesap = dropwater.

Kluts = menigte. Hoeveel is die heele kluts waard? Dat is de geheele hoop.

Knap = degelijk, behoorlijk.

Knap = vlug, handig, oogenblikkelijk. B.v. Ik heb dat knap gedaan. Hij is er knap mee. Ga knap van hier.

Knappen, w., = eten, afgeleid van knabbelen. B.v. Zij hebben alles opgeknapt.

Knapper, m., = tot een rolletje of staafje ingepakte centen of geld.

Knapperen = knetteren, knitteren.

Knapzak, m., = spijszak, zak ter bewaring van eetwaren op reis enz.

Kneuter, knoter = kleine jongen.

Kneuterig, kneuterachtig = knorrig, lastig, brommig, vooral van ontevredene kleine kinderen.

Kniebandelen, kniebantelen, van kniebanden, ww.; vooral zegt men dit voor vee, aan welks beenen eene touw gebonden is, om het spoedig loopen te verhinderen.

Kniebus = kleine jongen, schalk.

Kniep, kniepmes = knipmes.

Knoeperen, ww. = oppeuzelen, stil of onmerkbaar eene kleinigheid opeten; ook voor hard bijten, het geraas daarvan. Zie opknoeperen.

Knoken = beenen, beenderen. Hij verdient wat op zijn knoken, dat is: hij moest een pak slagen ontvangen of hebben.

Knokel, znw., = knokkel.

Knook = kneuk. Ook knoken, ww. = kneuken. Zie kroken.

Knorsel, knoersel, elders kroezels = kruisbezie, kruisbes.

Knorzel = knorvleesch.

Knutsen = kneuzen. Hiervan heeft men ook het znw. knuts. Zoo wordt gezegd: Met Paschen knutst men vele eiëren. – Met een glas aanstooten bij het drinken van elkanders gezondheid heet ook knutsen

Koeheerd, koeheerder, koeheert = koeherder.

Koekelhaan. Wel eens van eenen haan, om zijn gekraai.

Koekoekzang = verdrietelijke herhaling van dezelfde zaak.

Koelik, zekere vogel, groote kluter.

Koers (om die) = ongeveer.

Koes! (de oe gerekt) woord, waarmede men de koeiën roept of aanspreekt.

Koest⁹, elders koes. Wil men b.v. dat een hond zich stil houde of gaat liggen zegt men: koest of koest u. Voor koesten heeft Meijer: liggen.

Koestouwer = koeherder, ook voor drijver of koopman van koeiën.

Koeuw = koe. Meerv. koei.

Koevereeren, koevreeren = in het finatieële vooruit gaan, geld winnen. B.v. Hij is verkoevereerd.

Koewachter = een vogeltje, dat veeltijds in de nabijheid van grazend rundvee gezien wordt.

⁹ Komt van het Franse *couche toi!* jb.

Koffiedras = koffiedik. – Koffiemoor zie Moor.

Kogchel = eene versletene of zwakke vrouw.

Komenschap = koopmanschap. Dit zeer oud woord is o.a. nog over in 't koomansgilde te Dordrecht.

Koning. Zoo wordt hij genaamd, die bij een en ander volksvermaak den papegaai geschoten of eenen prijs behaald heeft.

Konkel = praatster, babbelaarster.

Konkelen, w., = bij bureu babbelen enz.

Konkelen = de opbrengst van heimelijk verkochte producten versnoepen. Hiervan heeft men konkel voor eene snoepachtige babbelvrouw.

Kont = gat. Onwelvoegelijke uitdrukking voor billen of het achterdeel.

Kooi = schaapsstal. Hij wordt bij de Ouden veel gevonden.

Kooi = kudde. Vooral van schapen.

Kop = hoofd, ook voor dat van een' mensch, doch meest door onbeschaafde lieden gebezigd.

Koren = rogge.

Korenschoep = korenschup, houten groote schup.

Korenwerk = allerlei soort van graan.

Korselig, kurselig = wrevelig, lastig.

Kort (zijn eigen te – doen) = zelfmoord plegen.

Korts = onlangs, kort geleden.

Kossem = dubbele kin; een gezwel onder de kin; wordt meest van vee gezegd.

Kostelijk = kostbaar, duur.

Kot, koot = gat, opening. B.v. Er is een – in de grond, den muur, de kous enz.

Kot = hok, als hoenderkot, varkenskot enz. Ook als een gering of vervallen huis of vertrek.

Kothillen, pothillen = een huis of vertrek alleen bewonen en zelf het huiswerk verrichten.

Kotmulder, zie Hegmulder.

Kotsen = braken. Ook walgen.

Kou = koud. Als bnw en bijw., b.v. Het is kou weer. Het waait erg kou.

Kozijn = neef. Men noemt een' vrind ook wel eens koseke.

Kraaiäppel = galnoot.

Kraauwsel = schurft. Ook het ww. kraauwen (krouwen) krabben.

Krankiel = billijk, toegevend.

Krek = juist, naauwgezet, naauwkeurig, even. B.v. Het is krek één uur. Dat is krek gewerkt. Zij zijn krek vertrokken. Overal krek op.

Krekelen (de eerste e als in 't Fr. faire) = krakeelen, twisten.

Kremer, m., = zekere rumatische pijn in den rug. Eene soort kramp.

Kremer, m., = marskramer.

Kreng = dwarsdrijver.

Krengelen = met moeite ergens door geraken, lastig zijn. Men zegt ook wel kringel van een bitsch mensch.

Krets = schurft. Van kretsen, kratsen, krabben.

Kreugen = kruiwagen.

Kriel, kriele, krielhen = eene zeer kleine hen, gewoonlijk de kleinste van een broedsel. Ook eene soort kleine hen met goudgele vederen en korte gele pootjes.

Kriele Marante! tusschenw., verbastering van Christus Maria. Ook hoort men Christus Marante.

Kriemelen, kriemen, krioelen, ww., = in groote menigte voorhanden zijn. B.v. Hier kriemelt het van kinderen. In den zomer krioelt het van muggen.

Kriemelen, krieuwelen = jeuken.

Kriesbussel = Een rond gebonden bundel kort stroo.

Krik, znw., = boschkool.

Krikkel, bnw., = opvliegend, gramstorig, hetzelfde als kregel, kriegel, krekelig. Vgl. krekelen. Spoedig toornig, driftig.

Krikkel = netelig, moeiëlijk. B.v. Die zaak, dat proces is - . Ook voor lichtelijk gestoord. B.v. Hij is een krikkel man.

Krikkemikken = tweedracht of onëenigheid beoogen, kibbelarij verwekken. Bijna hetzelfde als kapsie.

Kritsel = een armoedig gewas enz.

Kritselen = slecht groeiën van planten.

Kroefelen = kruipen (met moeite).

Kroezel, knorzel = kruisbes.

Kroezelen = kroezen, krullen.

Kroezelkop = krullekop.

Krollen, krullen = kronkelen.

Krom = averechts, verkeerd. B.v. Hoe kunt ge dat zoo krom krijgen, dat is: zoo averechts zeggen of doen.

Krommen-erm. Met den krommen erm (dat is met een' gebogen arm) een bezoek met een geschenk bij eene kraamvrouw brengen. De beteekenis is echter kraamgeschenk.

Krook, m., = kneuk, knak. B.v. Gij maakt een krook in uw boek. Doe de knooken uit uw kleed. Ook zegt men : Er is geen – aan; hetwelk beteekent: de zaak is zeer solied; er ontbreekt niets aan.

Krooken, ww., = kneuken.

Krookstoel (ook onkiesch kakstoel) noemt men den tonnestoel, vele eeuwen onder alle standen in gebruik. Nu ziet men er nog arme lui's kinderen in zitten.

Kroos = binnenste van een' appel, eene peer, noot enz. Het beteekent zooveel als ingewand. Zie Kiliaen.

Kruggelen. Hoesten of sukkelen wegens tering of borstkwaal.

Krugger, kruggelaar. Iemand die veel hoest, wegens borstkwaal of tering.

Kruigen, m., in sommige plaatsen = kruitwagen; zie Kreugen.

Kruinagel = sering. Zoo ook kruinagelboompje enz.

Kruiskool = buskool. Zie bekruizen.

Kruizen (zich) = zich aan 't roet van pot of ketel zwart maken.

Krummel, grummel = kruimel.

Krupsies (zijn corruptions) = ziekelijke lichaamsgebreken.

Kues! Kueske! woord waarmede men een varken roept. Schetsend zegt men ook: onze kues. Wij slachten morgen den kues. Kleine kinderen noemen het ook alzo.

Kuezeke! Met dit woord roept men een kalf. Ook zegt men enkele malen: Kijk mijn kuezeke eens! Van eenen onnoozelen mensch wordt ooit gezegd: Hij is eenen kuese! een kuezeke! een kalf!

Kuilder. Zekere groote zich in de heide ophoudende vogel.

Kuilen = in den kuil doen. Bijv. De aardappelen, knollen, enz. zijn gekuild.

Kuisch, kusch = geheel, zonder overschot. Bijv. Dat boek is – verbrand. Gij moet die portie kusch opeten.

Kullen, ww., = bedriegen, foppen, misleiden. Bijv. Hein kult Jan en Jan kult Hein. Zoo zegt men kulbroer voor bedrieger; kulkoek voor bedrog.

Kummelijk, kummelik = gemelijk, ontevreden, lastig.

Kus = zoen. Kussen = zoenen.

Kuster = koster.

Kusteres = kosteres. Zie Hoeufft.

Kutselen = knutselen.

Kuren (zich) = zich verkneuteren, innig pret of vermaak hebben.

Kuur = eigendunkelijke of vreemdsoortige handeling. B.v. Hij had eene wonderlijke kuur. Die buur komt met kuren voor den dag.

Kuwen = luid roepen. B.v. om iemand in de verte te waarschuwen.

Kwaad hebben (het) = lastig, te zwaar iets moeten doen. Ook zegt men voor iemand die hoogmoedig is.

Kwab = onderkin of vel, dat aan den onderhals van den os hangt.

Kwade hand. Geven koeiën in langen tijd gene boter of bestaat er een dergelijk ongeval onder de beesten, dan zeggen bijgeloovige lieden, dat ze door de kwade hand aangeraakt zijn, dat is, dat ze betooverd zijn.

Kwajongen, ook doorstooter genoemd = pijpendoorsteker.

Kwak = hoop. Bijv. Een kwak aardappelen, wortelen enz. Het is geene groote hoeveelheid.

Kwaken, ww., hetzelfde als kweeken.

Kwakkel = kwartel.

Kwakkel = weifelachtig. Bijv. Het is kwakkel weer, dat is bij afwisseling regen en zonneschijn; kwakkelen is talmen, weifelen.

Kwalijk = bezwaarlijk, moeiëlijk.

Kwalijkvaart = misselijkheid, bezwijming.

Kwalterboom = haverësch, lijsterbesboom. De bessen heeten kwalsters of kwalsterknoppen.

Kwanselbier = bier, bij den ondertrouw, door bruidegom en bruid aan hunne gewezen speelgenooten en jonge lieden der buurt geschonken. Zie mijn **1ste** taaleigen dezer streek op dat woord.

Kwanselen, verkwanselen = verkwisten, iets lichtvaardig of voor eene kleinigheid verruilen.

Kwanselen = storten voornamelijk vocht. Bijv. Gij hebt melk gestort. Zorg dat gij geen bier uit het glas stort.

Kweelen of kwijlen = kwijnen. De Ouden bezigden het ook alzoo.

Kweeling, kwijling = kwijnende ziekte.

Kweken, (als 't Fransche ai) = luidruchtig praten of weenen. Een kwek, kwèeker is iemand die bij het spreken veel lawaai maakt, het hoogste woord voert. Wellicht is het afgeleid van het klanknabootsende kwaken, kwekken, snateren als een' eend.

Kwetteren = snappen, klappen, snateren. Hiervan kwetteraar voor snapper, kwetter voor eene snapster.

Kwikbil (elders klikbil) = pronkziek, ijdel meisje, die, als zij loopt, het lichaam aanhoudend heen en weer draait en zoo doende de billen tegen elkander slaat.

Kwikkelen = schommelen, slingeren. Een kaartspel heet ook kwikkelen, wiegelen of wiggelen.

Kwikken = met de handen optillen om de zwaarte te kennen. **Kiliaen** geeft het ook in deze beteekenis. Minder gebruikt men het hier voor enkel opnemen, oplichten.

Kwijt = verloren. Hij is veel geld kwijt.

L

Laagkar, ook aardkar = mestkar. Zie Hoogkar.

Laaiën = laden. Men spreekt het zoowel voor laden, dat is opnemen als voor de laden eener kast alzoo uit. Een voerman

verhaalt bijv. een zware vracht gelaaiën te hebben, een winkelier trekt de laai open, enz.

Laat = hoevenaar, cijnsplichtige. Het wordt hier voor huurder of pachter eener boerderij gebezigd.

Labben = kwaadspreken, snappen; ook voor ledig loopen. Het woord is hier niet algemeen gebruikelijk als elders.

Labbendig, bijw. = waarlijk, wezenlijk. Bijv. Gij zult labbendig te laat komen.

Lallen, ww. = klagende of kermende huilen; vooral van kinderen en katten.

Langen, ww. = geven, overreiken. Misschien komt het van het verlengen des arms bij het uitreiken. Zoo zegt men slaag, geld, eten langens enz. Vroegere en latere Schrijvers hebben dit woord veelvuldig gebezigd.

Langst = langs.

Lanterfant = vrouwelijk persoon die haren tijd met beuzelingen doorbrengt. Elders algemeen in gebruik, sterft het hier uit. Het werkwoord lanterfantens duidt deze nuttelooze werking aan.

Lantzaam = langzaam. Het sterft hier lantzaam uit.

Lap = klap, oorveeg.

Lapboonen = groote of tuinboonen. Dezen naam dragen zij omdat zij door hunne grootte een gat kunnen stoppen. Moffelboonen, dat is mondvulboonen heeten zij elders als makende zij eenen mondvul uit. Zie Hoeufft.

Lappen = klaren, behendig verrichten. Bijv. Ik zal 't wel lappen. Hij heeft dat gelapt, dat is klaar gespeeld.

Lapzak = gering mensch, soort van kwakzalver.

Larie = beuzeling, gekkernij.

Lawaai, vr. = oorveeg, opstopper is niet algemeen in gebruik.

Laweit, ook lawaai, lawaaï, o. = geraas, rumoer, luidruchtig leven.

Led = lid. Bijv. van eenen vinger. In Limburg zegt men leed, dat een zeer oud woord is. **Ledteeken**, lidteeken = likteeken.

Ledig spreekt men hier leeg uit.

Leed = moeite. Bijv. Dat zal leed kosten. Gij zult leed hebben, om dat te doen.

Leelk, lielk = leelijk.

Leer = ladder.

Leget = ligt het. Daar leget.

Leisen = temen.

Leppik (e als Fr. ai) = bier of anderen drank na een' verkoop ten beste gegeven.

Lest = laatst, letst. Het komt voor in de spreekwijze lest heugt best en in lestmaals, ten lesten, ten langen lesten.

Let = lid.

Letten = deren, schelen zoals men het in de Hollandsche volkstaal noemt. Wat let hem?

Leuren, ww. = waren langs de deuren venten. Hiervan leurder.

Leuteren = talmen, zich lang ergens over bedenken, al te langzaam. Langwijlig en vervelend praten, ook wauwelen, kletsen, enz.

Leuterwerk = prulwerk.

Licht = misschien, wellicht. Bijv. Ik zie u van daag licht nog.

Licht = gemakkelijk. Bijv. Dat kunt gij licht doen.

Licht = draagband waarin de burries der karren van het trekkend vee hangen.

Liefgetal = liefvallig. Bijv. Dat is een liefgetallig meisje.

Lierendraaiër = orgeldraaiër. Men zegt ook schertsende voor koffie malen de lier draaiën.

Liezebet = Lijzebet, Elisabeth. Van iemand die langdradig of niet schrander is wordt gezegd: Het is een - .

Ligroede, legroede, vr. = loot, die gebruikt wordt om het stroo op het dak vast te leggen.

Lijden = dragen, sterk genoeg zijn. Bijv. Het ijs lijdt al. Die ladder zal het niet lijden.

Lijnde = linnen.

Lijkenen = gelijken, lijken. Bijv. Het lijkt nergens naar. Die broeders lijkenen goed op elkander.

Lijkstroo. Hij ligt op 't lijkstroo, dat beteekent: hij is gestorven. Het leggen van een lijk op stroo is hier afgeschaft.

Lijkweg = algemeene of groote weg, waarover de lijken naar het kerkhof gebracht worden. Zie mijne eerste Verzameling Taaleigen.

Lijvent, lijvet = lijnwaad.

Lipen, lippen = zachtjes schreiën, zooals vooral ontevredene meisjes en jonge vrouwen en pruilende jonge kinderen doen.

Lits, lets = klap, slag. Bijv. Hij kreeg een – in 't gezicht. Uit de litsen, letsen zijn beteekent ontvlucht, veilig wezen.

Litsen, letsen is zeker kinderspel.

Lobberig = flodderig.

Lobbes = loböor, allemansvriend. Bijv. Het is een rechte – dat is: zachtzinnig goedaardig dier. Het wordt ook in de beteekenis van lomperd gebruikt.

Locht = licht wat niet zwaar is en ook voor de lucht, uitspansel.

Locht = luchtig.

Loeder = iemand die in een of ander opzicht slecht is. Loeris heeft bijna dezelfde beteekenis, meer bepaald die van een' valschaard.

Loef = bedrieger, valschaard.

Loer heeft dezelfde beteekenis. Zoo zegt men ook een loer draaiën, voor misleiden, bedriegen, bedotten.

Loeriën, ww. = lurken. Bijv. koffie, thee - . Eene vrouw die veelvuldig of heimelijk koffie drinkt heet wel eens eene loerie. Men hoort ook een leuke of looike koffie malen of drinken welke beide woorden denkelijk met loeriën in verband zullen staan.

Lof, o. = namiddag- of avond- godsdienst, eigenlijk de aanbidding met gezang voor het Allerheiligste der Roomsche Catholicken.

Look, o. = twijghout ter vervaardiging van wanden die niet bestreken worden.

Loopens, loopense = een zesde deel van een bunder lands. Deze landmaat is hier algemeen in gebruik.

Loos, bnw. en bijw. = slim, arglistig. Bijv. Het is een looze.

Loos = verscholen. Men zegt bijv. Die vink houdt loos, dat is: zij heeft haar nest zoo geplaatst, dat het moeiëlijk te ontdekken is.

Loos = long.

Loover = blad.

Lor = vod, een zeer gering voorwerp.

Lorren, lorder = smokkelen, smokkelaar.

Lorsen = sluiken, ter sluik handelen; ook leursen, lorsel.

Los van kop = vergeetachtig, slecht van geheugen; ook wel dolhoofdig.

Loteren = loten.

Lotsoor = valschaard.

Louw = zeelt; zekere visch.

Loven = tot zekeren prijs te koop stellen. Van deze beteekenis komt prijzen, omdat een verkoper doorgaans zijne waren hoog verheft.

Luchten = lichten, voornamelijk van kaars- en lamplicht. Iemand niet kunnen zien of luchten beteekent ze niet te mogen lijden, ze te haten, niet kunnen verdragen.

Luchter = lichter, kandelaar.

Luchthout = glimhout, hout dat licht van zich geeft.

Luk = toeval.

Lukken = gelukken.

Lullen = sneppen, zotteklap uitslaan.

Lummel = lomperd. Ook een lomp, lang manspersoon.

Lut = dotje, suikerpopje.

Lutske = korte wijl.

M

Maal, vr. = vaars, jonge koe.

Maar = nachtmerrie. Om de – niet te krijgen nemen sommigen verschillende bijgeloovige voorzorgen.

Maarhanik = meerkol. Zie hikster.

Maat = makker, speelmakker. Het is een zeer oud woord.

Machochel = zwaarlijvige vrouw of meisje. Soms zegt men Michochel.

Magschien, bij verkorting ma- en masschien = misschien. Het beteekent zoo veel als mag of kan geschieden.

Makelaar = iemand die helpt maken, dat eenige koop of onderhandeling doorgaat.

Makelen = eene zaak haar beslag doen krijgen.

Maling = verwarring. Bijv. Hij is in de - . dat is: in de war. Zoo ook malen voor lastig zijn, berispenspreken.

Man = persoon. Bijv. Zij waren met zes man, 3 wijven en 3 manslui.

Mangelen = ruilen.

Mans = sterk, groot, aanzienlijk. Het wordt hier weinig gehoord.

Mans = eene niet dragende koe, geit, enz.

Manskerel = in tegenstelling van vrouwspersoon.

Maranta, Marante of Marantela! (Heilige). Uitroep van verwondering. Jezus Maria! Als mijdspraak wordt vervangen door Jonges Maranta!

Marsen = op den rug dragen. Ook langs de deuren met eene mars rondgaan.

Maseur = broeders vrouw of zwagerin. Meest bij den burgerstand.

Martelen, ww. = tobben, sukkelen.

Mastel¹⁰, mestel, mustel wordt hier bestel genoemd. De m en b zijn echter wisselletters.

Meerkor, ook meelkors en merkor, soort van kwabaal met gelen buik en strepen.

Meesteren = onder heelkundige behandeling zijn. Ook heelkundig behandelen. Hier meer van 't vee dan van menschen.

Meesterse, met klemtoon op de tweede lettergreep = de vrouw van eenen schoolonderwijzer, die men ook maîtres noemt. Thans geraken deze beide benamingen hier in onbruik.

Mei = meitak. Zie mijn 1ste Taaleigen.

Meinen = meenen.

Meitonneke, hier metunneke uitgesproken, sleutelbloem.

Meluwknopske = lijsterbes.

Melw, merrel = merel, zekere vogel.

Mem = moederborst; memmen voor de borsten. De mem langen is de borst geven.

Memmekens, memmekes = kamperfoelie.

Mennig = menig, gelijk mennigte voor menigte, ook in andere woorden.

¹⁰ Mastel is dubbele beschuit, niet middendoor gesneden, jb.

Mensch = man, echtgenoot. Ik zal er mijnen mensch over spreken, zegt menige vrouw.

Menschenëter = engerling.

Mente (te) = te mettene, van – of heden morgen.

Mergen = morgen.

Merketon of merston = eene geurige, welsmakende, groote perziksoort. Fruitkundigen noemen haar melcoton, merlicoton of mielicoton.

Merten, ww. = markten, ter markt brengen, te koop aanbieden.

Meske = meisje, meiske.

Met = om. Bijv. Met geld verlegen zijn. Ook voor bij. Men zegt: met het vat verkoopen enz.

Met den eersten = eerstdaags, zoo spoedig mogelijk.

Mertunneke = sleutelbloem.

Metser = metselaar. Zoo ook metsen voor metselen.

Meug = begeerte, macht; doch slechts in de zegswijze: met heug en meug of tegen heug en meug, hetgeen beteekent met – of tegen lust en begeerte.

Meugen = mogen, gaarne hebben, vooral spijs of drank.

Meuk = eene kleine verzameling van geborgen fruit. Ook de geheime plaats van geborgen ooft. Zie ook Muik en Muiken.

Meuk, ook muik = eene zich vast gezet hebbende verzameling van kwade stoffen in 't lichaam.

Meuken = het doen zacht worden van fruit.

Meulen = molen.

Meutel = molk, stof uit vermolmd hout.

Meutelen = vermolmen.

Meutelen = prutten, knorren.

Michaëls- of Michielszomer (Sint) is een zomertje, dat op een' tijd (29 Sept.) invalt, wanneer de herfsttijd reeds dáár is. De uitdrukking verklaart zich van zelf.

Michochel, meest machochel, ook machachel = dik, leelijk of verwaarloosd vrouwspersoon.

Middag, m. = middagmaal of middageten. Men zegt: Ik ga naar den middag; wij zullen aan den middag gaan, wat beteekent: Ik ga naar 't middagmaal; wij zullen beginnen het middagmaal te nuttigen.

Mie, Mie! Woord, waarmede men soms eene merrie toeroept.

Mier = muur, murik. Ook walg.

Mier = afkeer, hekel, tegenzin. Zoo zegt men: een – daarvan hebben of krijgen.

Mijt = stapel, hoop. Zoo zegt men altoos mutserd-mijt, houtmijt, enz.

Mik = brood van gezift roggemeel.

Mikken, stoff.nw. Een – boterham. Als uitroep van verwondering en ongeduld: Sapper de mikke! Ook: Sapper de mikken boterhams!

Min, minneke = geit.

Miser = miserabel, armzalig. Bijv. de oogst is miser, dat is zeer schraal, ellendig.

Misnoemen, ww. = schelden, hatelijk noemen. Is een oud woord. Wordt in dien zin weinig gezegd.

Misschiens = misschien. Het is samengetrokken uit mag geschien of magschien.

Misselijk = eene zekere flauwte.

Misselijk = onzeker, toevallig. Bijv. 't Is – met het weêr; - hoe lang Jan nog uitblijven zal.

Miten hebben = mijten, duiten of geld hebben.

Moer, o. = veen, ook voor moerland en voor slijkigen, drassen grond.

Moeren, muren = onklaar maken.

Moerzeik, (soms) = mier.

Moet, Moetje = Moei, Moeitje, Tante, Vaders of moeders zuster.

Moezelen (op) = opëten.

Mofjes = handschoenen zonder vingers. Bijv. Dat staat - ; dat is: treffend, verrassend, roerend.

Moggel, mokkel = zwaarlijvig persoon, voornamelijk eene dikke vrouw.

Mok = nevel, mist. Ook in zamenstelling moklucht, mokregen, mokachtig. 't Is mokkig weer.

Mokken = pruilen.

Mol. Zie Mul.

Molenvarken (een insect) = kelderzeug, pissebed.

Mommer, m. = voogd.

Moor = zwarten, gegoten, ijzeren ketel, waarin 't water wordt gekookt. Ongetwijfeld noemt men hem alzoo om de overeenkomst zijner kleur met de Mooren of zwarte menschen. Dan eigenaardig is het, dat men hier eveneens de koperen ketels waaruit de koffie op de drinktafels geschonken wordt eveneens koffiemoor of moor heet.

Moos, vr. = grachtje tot waterafvoer van 't water enz. der goot. Oudtijds was mose, slijk. Hiervan bestaat de spreekwijze: moos hebben, voor geld hebben, welvarend zijn.

Moosgat, m. = gootgat.

Morsdood = gansch, geheel dood.

Mot. Iemand in de mot hebben, voor iemand in 't gezicht hebben.

Mottig = pokdalig. Ook voor vuil, in welken zin het oudtijds veel gebruikt werd.

Muik, meuk = eene bijëengepakte verzameling kwade stoffen in het lichaam.

Muik, elders ook meuk = bewaarplaats van fruit, als appelen, peeren, enz.

Muiken (meuken) = zacht laten worden, weeken. Bijv. Deze appels moesten muiken. Leg die peeren wat in de muik.

Muitel. Zie Meutel.

Mul, o. = stof, zand, aarde. Men zegt: turfgemul enz. Mullige aarde is losse, poreuse aarde.

Mulder = molenaar, zoowel voor eenen molitor, als voor den meikever onder dien naam bekend.

Mulk = karnemelk. Voor melk zegt men rome altijd meervoud, bijv.: De rome zijn gemolken.

Mult, znw. = menigte. Bijv. Er zit een' mult musschen. Ik heb mee (met) multen patrijzen gezien. Het woord zal zoo veel als het Fr. multitude beteekenen.

Muren = moeren, onklaar maken. Hiervoor ook poelieën.

Murw = gaar.

Murzel, morsel = kruimel. Bijv. Er schiet geen' murzel, dat is niets over. Van hier de werkw. Murzelen en vermurzelen = (ver)kruimelen.

Muts, vr. = hoofddeksel van mannen en vrouwen. Men zegt praat -, babbel -, kebbel – enz.; lulmuts voor babbelaar, babbelaarster. De goede, de kwade muts op hebben voor goed,

kwalijk gezind zijn. Het niet in zijn muts hebben, het niet zoeken te doen.

Mutsaard, mutserd uitgesproken = takkebos.

N

Naaks = naakt, bloot. Ook nakend. Moeder- of paddenaaks; moeder- of paddenakend is geheel naakt.

Naassem voor aassem, adem; navend voor avond en soortgelijke uitdrukkingen.

Naauw = karig. Men zegt ook naauw bezet, naauw zien.

Naauwpuntig = naauwkeurig.

Nachtbraken, ww. = den nacht in slenterij of beuzelingen doorbrengen.

Nagel = navel.

Nagel = spijker. Nagelen ww. = spijkeren.

Namp en nampen voor nam en namen. Zoo ook kwamp voor kwam en meer dergelijke woorden.

Narzig, bnw. = norsch, bits, wrevelig.

Nee = neen.

Neer = 't deel of plaats in den stal bij de deur; neerdeur = staldeur.

Neerde, hetzelfde als neer, neere.

Neerzetten = terecht, op zijne plaats zetten, iemand geducht, ongewassen de waarheid zeggen.

Neet-oor = een kittelöorig mensch.

Neffe = naast, nevens. Er glad of geheel neffen zijn, beteekent zich ten eenenmale bedriegen, het spoor bijster wezen.

Nek = hals.

Nest = heimelijk ding. Zoo hoort men: 't is 'n nest van een kind voor een lastig of ondeugend kind.

Nestel, o. = wat de vogel tot bouwing van zijn nest gebruikt.

Net = juist, precies. Bijv. Mijn kleed is net als 't uwe. Het is net 10 ure geslagen. Krek heeft hier dezelfde beteekenis.

Netten, ww. = brood, of mik natten.

Neuken = stooten, futselen, in drift wegwerpen. Van hier wegneuken en opneuker voor opstopper, oorveeg.

Neusdoek = den opperhalsdoek die de vrouwen en meisjes over het hoofd, kleed of jak dragen. Na de invoering eener fatsoenlijke wijze van neussnuiten bezigde men daarvoor den borst- katoenen- halsdoek, dien wellicht tot neusdoek vernederende en van hier de benaming halsneusdoek voor halsdoek en zak-neusdoek voor zakdoek.

Neusel- of euseldrop = voor oos-, oosel-, hoos- of huisdrop.

Neuselen of neuzelen, ook euselen = dat gedeelte van 't dak, hetwelk buiten den muur vooruitsteekt. Men zegt: het dooit, de neuselen druppen. Van hier neuseldrop of neuzelendrop.

Neutel, neutelke = eene vrouw van weinig verstand, waar het niet diep bij zit.

Neutelen, ww. = moeiëlijk of lastig zijn. Meer gebruikelijk is neutelig voor knorrig, moeiëlijk.

Neutelik = neutelig, gemelijk.

Neuzen = berispen, een neus krijgen.

Neuzik = neusdoek, halsdoek.

Nie = niet. Is hier, als in België, algemeen in gebruik.

Niemes en niemensch = niemand.

Nierken, ook ierken, ww. = herkaauwen door het vee.

Nieters. In een kinderspel heet het: Oppers of nieters, dat is kruis of munt.

Nieuwd, nuw = nieuw.

Niever of nijver = ijverig.

Nijg, verkorting van nijdig. Men zegt: neeg gaan, voor vlug, snel gaan; ook nijg werken.

Nijg = zeer begeerig. Bijv. nijg op vleesch, pannekoek enz.; nijg om te gaan wandelen.

Niks = niet, niets, niemendal.

Niksnutser = iemand die niets nuttigs verricht, een dagdief.

Nippig = barsch, vinnig. Bijv. Hij sprak nippig. Dat is een nippig ding van een meisje voor een bits meisje. Van nippen.

Nobis. Te – komen. Gods gericht komen.

Noemer = nummer. Er geen noemer van doen beteekent: het getal niet noemen, niet opgeven.

Nooi = noode, ongaarne, met verdriet.

Noostal = noodstal, hoefstal, de plaats waar de paarden om beslagen te worden, door nood en geweld gedwongen worden. Bij verbastering zegt men oostal.

Nop, nienop = dwarsdrijver.

Nukken, znw. = luimen.

Nunevel, nunevelleke = ulevel.

Nutselen, nusselen = talmwerk doen. Van hier nutselaar.

Nuuntje = fluitje; in de kindertaal.

Nuver en nuverig = zeer ijverig, arbeidzaam. Zie Niever.

O

Och! erm! Och! Arme = ach, helaas.

Oeperen, uperen, opperen = kalk en steen aanbrengen ten dienste van den metselaar.

Oer = ijzermaal = ijzererts.

Om = omstreeks. Bijv. Om Paschen zal ik eens komen.

Omkant en omkanten = omtrek en omstreken.

Omweg = een weg of pad niet het naaste. Zoo zegt men: die weg is om. Gij gaan een kwartier om.

Onbesnut = onbesuisd, onbehouwen. Bijv. Ga niet – te werk.

Onbesoesd = onbedacht, onstuimig.

Onderkomen, ww. = verwaarloosd worden, in verval geraken.

Onderwijl = in tusschentijd.

Onderwonen, ww. = door slechte bewoning of niet onderhouden een huis laten vervallen of het aanzien doen verliezen.

Ondeugend = bij de hand, goed beslagen.

Ondeugendig = ondeugend. Meer woorden met een' dergelijken staart hoort men hier.

Ongerecht. Van eenen bijënkorf zegt men, dat hij – is, als hij geene koningin bezit. Eenen ongerechten korf ontbreekt iets wat hij niet missen kan.

Ongerens (het tegenovergestelde van gerens) = onrechtvaardig, onëerlijk. Er is eene spreekwijze: Ongerens gebenedijdt niet.

Ongeziens: Bijv. Iets – koopen of ruilen, dat is ongezien.

Onnoozel, bijw. = onschuldig. Hij was er – aan.

Onnoozel, bijw. = ongelukkig. In deze beteekenis zegt het zoo veel als buiten zijne schuld ongelukkig te zijn, een deerniswaardig lot bekomen te hebben.

Onnut = onrein, vuil, smeurig. Hiervan onnutterik voor een smeerpoets, onrein persoon.

Onraad = ontuig, vuilnis. Weinig hier in gebruik.

Ont = leelijk, vieselijk, verwaarloosd. Bijv. Die jongen ziet er – uit. Deze akker ligt ont.

Ontერიკ = vuilik, onzindelijk mensch.

Ontfutselen, ww. = heimelijk ontnemen, afhandig maken.

Ontlijken, ww. = er niet als vroeger uitzien.

Onverschillig = verschillend, uitëenlopend.

Onze-lieve-vrouwe-henneke = onze-lieve-heershaantje, een insect.

Onzienlijk = onoogelijk, slordig.

Oogendiener = vleiër.

Oogje = lonkje. Iemand een eugske schieten of geven beteekent iemand toelonken.

Oogscheel = ooglid, zooveel als oogdeksel. Zie Scheel.

Ooit, bijw. van den verleden tijd = wel eens. Zoo zegt men bijv. Ik heb het ooit hier zien met water onderloopen.

Ook, ter bekrachtiging of bevestiging = ten volle, voorzeker, volkomen. Bijv. Ik geef u ook gelijk in die zaak. Het is ook waar wat gij gezegd hebt.

Ooksten, oogsten = aren lezen, het rapen of nalezen der korenaren na inzameling der schoven.

Ooliek = oolijk, doortrapt, schrander, slim.

Ter **oore** komen = bekend worden wegens aanbrengen.

Oosen, eusen = water gieten of scheppen.

Op. Hier zegt men vruchten op de boomen voor vruchten aan de boomen; op de lucht komen voor in de lucht komen; visch op den vijver voor visch in den vijver.

Opbeuken = oprispen. Vgl. beuken.

Opbeuren, beuren = geld ontvangen. Bijv. Ik heb nog niets opgebeurd en moest toch veel beuren.

Opbeuren = aanmoedigen, oprokken. Opgebeurd = opgeruimd, vroolijker dan te voren.

Opbotten = oprispen.

Opdoen, ww. = in orde brengen.

Opdoen, ww. = bekomen, verkrijgen. Bijv. Hij heeft met die koopmanschap veel opgedaan, dat is voordeel behaald. Dat meisje doet eenen goeie'n op, 't welk beteekent dat zij eenen rijken of deftigen man zal huwen.

Opdraaiën, opbinden = wijs maken.

Opflikken, opflikkeren, ww. = opknappen, opsieren, iets van mindere fraaiheid netheid bijzetten.

Opgank, opgang maken, ww. = veel beweging, drukte maken. Van zich doen hooren of spreken.

Opgeven = vraagstukken ter beantwoording voorstellen.

Ophevelen, ww. = bedotten, opbeuren.

Ophouden = daar houden.

Opkalken, ww. = opschrijven, in het krijt stellen van schuld.

Opkeeren = belemmeren, tegen houden.

Opklotteren = met kluiten werpen.

Opkoesteren = zuiveren, versieren.

Opkrossen, opkrassen = vertrekken.

Oplochten, ww. = blijde worden of maken, zich verheugen, ergens mee ingenomen zijn. Bijv. Gij moet hem in die ziekte wat oplochten. Jan was met dat vertelsel erg opgelocht.

Opneuker = opstopper, oorveeg.

Oppennieuw = opnieuw, nog eenmaal.

Opper = een hoop hooi, kleiner of lager dan eene mijt. Van de prei in 't veld zet men het daar doorgaans in (op of aan) oppers.

Opperen = het hooi op hoopen zetten. Zie Ueperen.

Oppers. Gewoonlijk met centen (vroeger duiten) hoort men: raad oppers of mieters, wat beduidt: kruis of munt, of kruis boven of onder.

Opraden, ww. = raden. Bij kinderspelen is opraden, spelen of raden wie het eerste spelen zal.

Opridderen = beredderen, schoon, effen maken.

Oprokken = diets maken. Men kan hem alles - , voor wijs maken, doen gelooven.

Oprokken = ophitsen. Is een oud woord.

Opscheppen = ww. = opdisschen.

Opspelen, op den poot spelen = uitvaren, kijden, den baas spelen. Elders zegt men: de beest spelen.

Opspieden (Opspieën) ww. = aanduiden, bekend maken, bijv. Ik zal u eenen knecht opspieden; hij heeft mij eenen dienst opgespied.

Optrekken, ww. = opvoeden.

Optrossen, ww. = weg- of heengaan, vertrekken. Bijv. De gasten zijn opgetrost. Men gebruikt het meestal als het vertrek of de verwijdering gewenscht wordt en beteekent zoo veel als met pak en zak verhuizen.

Opzetten, ww. = verkrijgen, bekomen, nemen. Bijv. Hij heeft eene vrouw, eenen knecht, eenen winkel opgezet.

Opzien, ww. = met verwondering zien. Bijv. Wat heb ik daarvan opgezien. In dezen zin zegt men ook opkijken, zooals kijken hier veel voor zien gebezigd wordt. Het znw. gebruikt men hier voor verbaasdheid, verwondering, druk gesprek of verergernis. Bijv. Gij moest dat niet doen, want het verwekt groot opzien.

Orde, in de wandeling order = welvaart, goeden staat van gezondheid. Bijv. Ik ben al in order. Hij zal niet gaauw (spoedig) in order zijn.

Orgel. Dit wordt hier mannelijk in plaats van onzijdig gebruikt. Zoo ook kerkhof en andere. Men weet, hoe het volksgebruik op verschillende plaatsen de geslachten der naamwoorden verandert.

Orologie, oorlogie, vr. en onz. = uurwerk, meest voor een zakuurwerk.

Ossenboer = een boer, die niet vermogend genoeg is, een paard te koopen en te onderhouden, eenen os voor zijne kar en ploeg spant. Toch bezigt menige welgestelde landman eenen os in plaats van een paard, dewijl in deze oorden de grond zeer licht om te bebouwen is en een os meer voordeel oplevert. Sinds 1870 is evenwel hier 't getal **paarden** vergroot en integendeel dat der **paarden** toegenomen.

Ouder, meest ouwer uitgesproken = ouderdom of in 't algemeen voor leeftijd. Bijv. Dat kind is groot voor zijnen ouwer. Die vrouw is nog hel (vlug) voor haren ouwer. Het woord zal eene verkorting voor ouderdom wezen.

Ouwlings en ouden tijd = voorheen, van ouds, in voortijden.

Overdekker, zeker vogeltje, aldus naar den vorm van zijn nest genoemd.

Overentie (klemtoon op de 3de lettergreep) overtallig, te veel. Bijv. Er zijn nog 3 paar sokken en 5 doeken in overentie.

Overëntweêr = een oogenblik, korten tijd. Bijv. Piet is maar – hier geweest. Ik ga - naar mijnen buur.

Overëind, overhoop, bijv. Het volk liep overeind, de straat, of buurt liep overeind, de menschen stonden overeind of overhoop; d.i. waren te been = uitgelopen.

Overgank, overgang = besmetting, als eene ziekte van den eenen op den anderen overzet of overgaat.

Overigheid = overheid, oversten.

Overkant = overkants, schuins.

Overloop = besmetting, even als overgang.

Overschriks of schriks-over = bijna tegenover elkander of wanneer spraak is van voorwerpen die als met overspringing tegenover elkander zijn geplaatst.

Overslag (een) maken = eene berekening maken.

P

Paaiën = met vleiërij of zoete woorden tevreden stellen. Meijer schrijft voor paijen, voldoen, overtuigen, te vreden stellen. Zou het niet het fransche paix, vrede, beduiden?

Paal = grenspaal of scheidspaal, een steen of kei die de grens bepaalt. Ook bij Kiliaen is paal hetzelfde als paalsteen.

Paap, m. = koning of voornaamste paal in het kegelspel.

Paar en onpaar = even en oneven.

Pad = eenen kleinen of binnenweg, eigenlijk voetweg, want wegen welke met karren bereden worden geeft men nooit dezen naam, althans niet als het groote of middelbare wegen zijn. Zoo zegt men: hoe lang is deze pad? Ik ben over den voetpad gekomen. Te gelijk blijkt uit deze gezegden, dat pad hier in 't mannelijk geslacht gebezigd wordt, waarin het ook Nieman en andere gelijktijdigen hebben, zegt Hoeufft.

Paddenaaks, paddenaakt = geheel naakt, zoo naakt, zoo kaal als eene pad. Paddenaakt-jong zegt men gewoonlijk voor eenen vogel, welke nog geene vederen heeft.

Paddevoets = zeker onkruid met gele bloempjes; elders paddebloem, camille.

Paffen = rooken (eene pijp of sigaar). Wordt gewoonlijk door kinderen of schertsende gezegd.

Pagadder, m. = kleine jongen. Mogelijk van paggelen, wat elders voor onbehendig of lastig gaan van kleine kinderen gezegd wordt.

Pal = vast, onbeweegbaar.

Pampier, o. = papier. Het sterft uit, was vroeger algemeen, waarom het in oude schriften en boeken gelezen wordt.

Pan. Oudtijds beteekende panhuis een brouwhuis of brouwerij, naar de groote ketels; in den ouden tijd pannen genaamd, waarin bier en andere dranken gemaakt werden. Ook zout wordt in zulke ketels bereid; hiervan nog zoutpan enz. In sommige streken beteekent pan ook een dal.

Panen, pijnen, penen (als in 't Fr. ai) = het zoogenaamde peen- of hondsgras, om zijne lange voortkruipende wortelen aldus genoemd.

Papzak = dik, zwaar mensch.

Partoeten = zeker kaartspel.

Pas = welvarend, ook in den ontkenningen zin. Bijv. Ik ben weder wel, goed te pas. Bezoek uwen buur, want hij was niet goed te pas.

Passen = te pas komen, zeer wel gelijken. Bijv. Die post zou mij goed passen, dat is niet te onpas komen.

Pater-noster wordt soms gezegd om uit te drukken eenen zeer korten tijd, een oogenblik, zoo lang als het bidden daarvan vereischt. Kleine tijdsbepalingen placht men naar gebeden van verschillenden duur te noemen en zoo doet men nog in Spanje en Portugal. Daar zegt men een credo, een pater-noster, een ave-marie, een miserere enz.

Pee, peeke = grijsaard, oud man. Verbastering van père of Peeter.

Pee, peekoffie = cichorei.

Peekelen. Zie Penkelen.

Peet, peetje = meter.

Peizen = het dragen van kleine kinderen op den arm.

Pel = schil, bast, schors, dop.

Pellen, ww. = de schors of bast afstroopen.

Penkelen, pingelen = afdingen. In den kleinhandel zegt men bijv. Ge zijt weer aan 't penkelen. Ook hoort men wel een pengelaar = knibbelaar.

Pernuts = weinig waard. Bijv. Het is niet veel - . Ook wordt het als tusschenwerpsel wel eens gehoord.

Pesik, (de e soms als ai) = perzik.

Peternelleke = vergeet mij niet.

Peuk = eenen afgunstigen of schraapzuchtigen mensch. Ook wel een plaatzieke jongen of meisje.

Peuteren, ww. = stil of zachtjes uitgraven of uithalen.

Pieleke = kuiken.

Piepenbergen, zeker kinderspel = schuilhoek spelen.

Pier = aardworm.

Pietelaar, m. = wambuis.

Pijn = verdriet, afkeer. Bijv. Hij heeft pijn, dit zoo duur te betalen. Oudtijds beteekende pijn, moeite, arbeid, waarom men nog, ook in deze streek zegt: het is der pijnne waard; zoo mede in ontkenningen zin: dat zal de pijnne niet waard zijn.

Pijnappel = appel met deeg omringd en in den oven of 't vuur gebakken.

Pikker, m. = stekel, doorn.

Pil = afkeer, walg. Bijv. Hij heeft een' pik op hem. Hij heeft er een mier aan.

Pimpelen, ww. = een goed glas drinken. Vroeger verstond men onder pimpeltgens kopjes met ooren.

Pinëgel = egel, stekelvarken.

Pinken. Bij de pinken zijn is zeer vernuftig, bekwaam zijn.

Pinksterbloem. Zekere bloem omstreeks Pinksteren open. Het Pinksterbloem zingen door versierde meisjes bestaat nog in eenige plaatsen. Zie mijn 1ste Taaleigen op dat woord.

Pitsen, ww. = uitnemend weinig drinken of proeven. Bijv. Hij pitst maar. Ge hebt er niet van gepitst.

Pitske (een) = weinig. Een – brood.

Pittig = driftig, lichtelijk boos.

Pladen = de balken waar de vier leemen muren op rusten, alsook die waar het dak op rust.

Plaisdanker, ook flitsdanker = vleier.

Plavuter, m. = arm mensch; ook wel voor een' gemeenen kerel; onverschillig levend, weinig beduidend mensch.

Plak, v. = plaats. Bijv. Ik verlang een plaats (plak) in een kerkbank. Er is plak voor 100 man in die kamer. In de plak van mijnen broeder zal ik gaan. Zie Plek.

Plak = vlek. Bijv. in de kleederen, op het papier. De plak was vroeger een strafwerktuig in de school.

Plat = sluw, schrand. Een platte is een schalk, ondeugd, slimme, sluwe enz.

Platziek = erg ziek. Zoo zegt men: de zieke ligt plat te bed. Platte kinderen zijn kinderen die nog niet lopen.

Plek, ook plak = plaats. Bijv. Dit is een goede plaats om te bouwen. Hier is geen plek genoeg voor veel volk of man.

Pletsen = pletschen, het water roeren.

Plichtig = schuldig, dadig. Volgens Hoeufft komt het van plegen, bedrijven; niet van plegen, gewoon zijn of van plicht.

Plimp, vr. = wimper, ooghaartje.

Plimpen, ww. = de wimpers doen bewegen.

Plos en **flos** = kwast van zijde, wol en andere fijne voorwerpen.

Plukken = berooven, plunderen, oplichten, vooral in rechtsgedingen.

Plukken = rooiën.

Poeleke. Een der liefelijke woordjes, welke minnenden elkander, vooral aan meisjes geven. Van de kinderen werd het op de vrouwen overgebracht.

Poelieën, ww. = het water onklaar maken, muren. Zie dat woord.

Poen = zoen en poenen = zoenen, een zoen geven.

Poen = geld, hier weinig in gebruik. Het is een oud en gemeen woord, zegt Bilderdijk.

Pof. Iets op den pof koopen is zonder dadelijke betaling koopen. Op den pof praten voor zonder grond of genoegzame zekerheid iets vertellen.

Poffen, ww. = op crediet koopen.

Polen, ook peulen, ww. = doppen, uit den dop nemen. Bijv. Erwten polen.

Polferen, ww. = stof verwekken.

Polits = sluw, geslepen, slim.

Pompoos, vr. = pompoen.

Pooien = stevig, onmatig drinken.

Pors = pers. Meijer heeft porsse, persing, zoodat 't geen verbasterd, maar verouderd woord is. Porsen, ww. = persen.

Post = blok of wortel van een' struik, de penwortel of blok van een' boom.

Pot. Den pot zoeken, vinden = den schat zoeken of vinden.

Potkarren, potkerren = onnoozel, ellendig aanhuizen, aardig toe leven.

Pottasie = groenten.

Prangel, prengel = vlegel, knibbelaar, gierigaard.

Prang (pran uitgesproken), Prie, Prij zijn onfatsoenlijke zegswijzen of scheldwoorden voor iemand die al te gierig of een verdrukker is.

Prangen, ww. = naauw zien of afpersen, voornamelijk in den handel. Hiervan prang of preng van iemand die al te naauwgezet of geldzuchtig is.

Prazen, ww. = mompelen, morren. Het is hier weinig in gebruik.

Prengelen, ww. = hard of overmatig arbeiden. Zie Prangel.

Preutelen = pruttelen.

Preutsch, meestal prutsch en prut = gemakkelijk, toegevend.
Het wordt gewoonlijk hier in den ontkennenden zin gebruikt.
Bijv. Hij is niet prut.

Priegel = straf, afranseling. Bijv. Hij kreeg priegel. - Priegelen
hoort men ook als: Ze zijn gepriegeld.

Pril = April. In den Pril sturen is iemand op den 1sten April
foppen.

Prommel = iets wat niet netjes, slordig of smerig is.

Pront = juist, naauwkeurig.

Prossen, prussen, ww. = opruimen of in orde brengen van
sommige waren of zaken.

Pruik, vr. = wollen slaapmuts.

Pruim = ontevreden, onvriendelijk. Bijv. Hij kijkt - . Zij zat
zoo - te kijken.

Prutboel = smeerige of verkeerde boel.

Pruits, oudtijds hoogmoedig, trotsch.

Pruitselen, ww. = futselen, beuzelen.

Prutten, preutelen, ww. = grommen, onvriendelijk of knorrig
spreken, een norsch gelaat toonen.

Pruver = dronkaard, een misbruikmaker van sterken drank.

Pul = jonge hen, kuiken. Van 't Fransche poule en het Latijn
pullus, welke laatste woord allerlei jong van gedierte
beteekent.

Pulken, ook polken. Aan eene roof of wond – is er met de vingers aan werken.

Pummel = grof, lomp mensch.

Punder, m. = unster = ponder. Men zegt wel eens: het zal veel of goed punderen voor zwaar wegen.

Putje, kuiltje (in de wang).

Putter = distelvink.

Puur, versterkingswoord, zooveel als volkomen, alleen. Bijv. Ik ben puur in mijnen schik, u te zien. Zij had puur in 2 dagen niets gegeten. Puur arm is geheel arm.

Puut = Juist, eerlijk. In het knikkeren zeggen de jongens soms Puut! D.i. op 't rechte punt. Ge moet – doen, d.i. op de juiste plaats beginnen.

Q

Quetteren = Zie Kwetteren.

R

Raadsig, ook wel radig = raadzaam.

Raaimaker = wagenmaker.

Raat = honigraat.

Rababbel, babbelaar = zeker suikerballetje; fig. oorveeg, opstopper.

Rabauw, rabauwt = ontuchtig mensch, deugniet, rondlopend persoon. Zie mijn 1ste Taalëigen. Het woord sterft uit.

Rademaker, radmaker, hier raaimaker = wagenmaker.
Oudtijds aldus.

Raffineeren, ww. = uitdenken, verzinnen.

Raken = toebehooren. Dat land raakt mijnen buurman.

Rakken, ww. = veel of in 't wilde rondloopen.

Rammel, vr., = een woest of lichtschikkend vrouwspersoon.
Van rammelen veel beweging maken.

Rammelen, ww. = aflossen. Hirvan de spreekwijze: Hij moest
wat rammel hebben of krijgen.

Randen, ww. = overslaan, nu en dan niet verrichten. Bijv. Hij
moet dagelijks komen, maar hij randt dikwijls. Meijer heeft
voor randen: het werk staken.

Randen = de vezelen of haren van de boomen enz.
verwijderen.

Randewei, uitspraak rendewaai, op sommige plaatsen, de
weide, waar men 't vee laat grazen. Een lichtschikkend of
onnadenkend vrouwspersoon noemt men hier wel eens
randewaai.

Ranselen = slagen geven enz.

Rap = vlug. Bijv. Dat is een rappe jongen.

Rap = boef, slecht persoon, mogelijk verkorting van rapaille.

Rapplement = berisping.

Ravotten, ww. = stoeiën, zich woest aanstellen. Hiervan ravotter, ravot, een mannelijk of vrouwelijk woest persoon. Het is meest verouderd.

Razendig = razend.

Razijn = rozijn.

Reggen, ww. = heet hier rakken. Zie dat woord.

Reefter, hier refter, zoals ook Kiliaen heeft = spijszaal in kloosters en Godshuizen.

Reek (ee = ê) = houten hark. Ook 't werkwoord reeken = harken.

Reep, m. = koord, touw.

Reep, m. = hoepel. Nimmer hoort men hiervan lieden die niet van andere gewesten gekomen zijn, het woord hoepel, maar altijd dat van reep. Zoo ook 't kinderspel, reepen, d.i. met den reep spelen.

Reeren, ww. = (ee = ë) bibberen, beven. Bijv. Gij reert van schrik.

Regel, vr., = liniaal, van 't Fr. règle. Ook rigchel is regel. Beide is goed.

Reilen, ww. = scheef loopen. Bijv. Mijn bol reilt. Die knikker reilde.

Rek, vr., = meubel om schotels in huis te pronk te plaatsen. Men zegt ook toonderrek.

Rel, vr. = schijf, platte eenigszins afgeronde bol, waarmede de jongens werpen; denkelijk alzoo genoemd, dewijl een dusdanige bol soms reilt. Zie op Reilen.

Rens, rins = zerp, eenigszins scherp, niet zuur.

Repel, m., = stijltje, waaraan het rundvee gebonden wordt. Hiervan stalrepel.

Reppen, ww. = spreken. Bijv. Die zaak is lang voorbij, rep er niet meer over. Ik wilde dat gij daar over nooit meer rept.

Reps, vr., = rups, een insect.

Rettereeren, 't Fr. retirer, ww. = hard loopen, ook terug trekken. Hoor 't paard rettereerde! De soldaten konden gerettereerd komen.

Reusel, m., = rooster in eene kachel of boven eenen kuil; mogelijk van rijzen in de betekenis van vallen. (Russel, jb).

Richt = langs den naasten weg.

Richt = handelbaar. Bijv. Ge kunt er geen richt mee schieten.

Ridderen = beridderen, in orde brengen.

Riek, m., = mestvork.

Rientienen, ww. = een kinderspel met het tellen van rien, tien, twintig enz. aanvangende. Zie mijne Verzameling van Spelen etc.

Riet, ruut, o., = vet. Zoo is kaarsriet, kaarsvet.

Rijk, reek = hark, rijf.

Rijmen, ww. = rijpen, weinig of in geringen graad vriezen. Bijv. Het rijmt. Het zal dezen nacht rijmen.

Rijzen, ww. = vallen, afvallen. Bijv. Er rijst zaad door de spleten. Die bloem begint te rijzen. De bladeren zullen gaan rijzen.

Ring, ringelen = de varkens eenen ring of koperdraad in den snuit steken.

Rist, rits = mars.

Rits = zekere in 't wild groeiënde plant.

Rits = ritsig.

Ritsen, ww. = wijken, zwichten; meest in een dergelijk gezegde: Jan is al rits, die is: vertrokken. Die jas zal gaauw rits zijn, dat is: versleten wezen.

Roem, in 't kaartspelen. Als men de 3 opeenvolgende kaarten kan toonen.

Roep = eene openbare uitroeping. Ondertrouwden worden gezegd hunnen eersten of tweeden roep te hebben, wat elders hun eerste of tweede gebod heet. Het goed is verleden Zondag geroepen beteekent: is ten verkoop afgelezen.

Roer, m., op sommige plaatsen de uithaling of het gerakelde buiten het vuurijzer. Zie Keuter.

Roest = stok, waarop 's nachts de hoenders zitten; roest is wellicht verbasterd van rust, rusttakje voor vogels.

Roesten, ww. = het rusten of slapen der hennen op den roest of slaappleats.

Rok = eene bijëengebonden hoeveelheid van wol, garen enz.

Rommel, m., = nietige of geringe voorwerpen van verschillende soort bij elkander.

Rond = omstreeks, ongeveer.

Rondmoeren, ww. = rondsuffelen.

Roode-hond (rooiën hond uitgesproken) zegt de lagere stand veelal in plaats van roodvonk.

Roof = korst op eenen zweer, wond enz. Ook voor rok in de beteekenis van bundel. Zie Rok.

Roocie duit, dat is: roode duit of koperen duit. Sedert de intrekking of verwisseling der duiten heet het wel eens; roocie cent.

Room en roome = melk. Hiervan roompot, roomteil enz. Haal de roome eens.

Rosegipte = Reseda (bloem).

Rosmolen = paarden molen van 't eenigszins verouderde ros, in den dichtstijl nog overig.

Rossen, de o bijna als u, = wrijven.

Rot = verrot.

Rouw. In den rouw gaan = de mannen met eenen rouwmantel, de vrouwen met eene falie ter begrafenis gaan. Al zijn de mantels hier eenige jaren afgeschapt en de faliedracht verminderd, blijft evenwel de benaming in den rouw gaan bestaan.

Rouwagie = ruigte, ook verzameling van ruwen afval, welk laatste men ook bocht heet.

Rouwboosten = de eerste ruwheid, zoo wel van vruchten als personen wegnemen. Zoo zegt men bijv. Die noten moeten nog gerouwboosd worden. Deze woeste jongen zal men trachten te rouwboosten. Zie Boosten.

Rouwenis, ruwenis = vuilnis.

Rouwkoop, m., = verdriet of spijt van eenen koop.

Rug, m., = veld of deel. (gewoonlijk door een' greppel of ploegvoor van elkander gescheiden) van eenen akker. Bijv. Dat is een smalle rug. Mijn akker ligt in drie ruggen.

Rugstrank, rugstrang, m., = ruggegraat.

Ruizen, ruizelen, ww. = ruiën, dat is: van vederen verwisselen van vogels.

Rus, rusch = zode. Dit eerste woord is hier zoo gebruikelijk, dat men er het laatste schier niet verstaat. Bij Kiliaen is het resch en rusch. Welëer beteekende rusch aarde of kluit, ook haarachtig of ruigharig en mitsdien is het zoo veel als haarachtige aarde. Men zegt bijv. Steek in het veld eene kar russen enz.

Rutselen, ww. = hutselen, heen en weêr schudden.

S

Sa! Uitroep = lustig, zwijg stil.

Sabberen, ww. = zeveren.

Schabiennen, ww. = schimpen, schelden, lasteren, eerrooven, smaad aandoen, schenden. Eertijds heette het schabbouwen.

Schabiener = lasteraar, schimper, eerroover enz. Meijer heeft nog schabbe voor laster, schimp, smaad; doch dit is hier in die beteekenis geheel vreemd.

Samelen, sommelen, ww. = talmen, dralen, leuteren.

Sammelen, semmelen, ww. = onverstandig, langdradig spreken.

Savelachtig. Zandgrond van niet mulle aard, maar met eene soort bastaard klei vermengd heet savelachtige grond. Het komt van 't Fr. sable. In deze streek is -achtig eene soort van verkleinwoord.

Savie, v., salie. Zie Zilf.

Savooi = lompe, onnoozele vrouw.

Sawelen, ww. = wauwelen.

Schaaï = schade.

Schaaïën ww. = schaden.

Schaal = bast of schors van een' boom enz.

Schaar = maaisel, snoei.

Schaar, vr., = snede. Zie Scharen.

Schaarhout, elders en ook hier wel hakhout in tegenstelling van opgaande boomen. Ons schaarhout komt niet van scharen in den verouderden zin stapelen, ophoopen, maar van scharen, scheren. Hiervan schaarbosch en 't werkwoord scharen.

Schaars, o., = scheermes.

Schaarsch = nauwelijks.

Schab, meervoud schabben, plank van geringe waarde, gewoonlijk de buitenste plank van eenen boom. Meijer heeft voor schabbe en schobbe deksel. Sommige meenen het woord schapraai daarvan afkomstig te zijn. Vergelijk op dat woord De Navorscher I, 227. De zitbanken in de Turnhoutsche kerk o.a. noemde men in 1606 Schapperaai. Zie Kronijk der Stad en Vrijheid Turnhout, V bl. 60.

Schab, schabbe = laster, schimp enz. is hier thans bijna vreemd.

Schabbernak, schabernak is in het Oud-dietsch gemeen, valsch, bedrieglijk. Door een' schabbernak verstaat men hier gemeenlijk eenen lagen bedriegelijken mensch. Vergelijk het slot van Schaberdebonk.

Schaberdebonk, schobberdebonk, elders ook schaverdebonk. Deze uitdrukking wordt gebezigd voor personen die wij thans eenvoudig een schoft zouden noemen, die namelijk op indringende, onbeschaamde wijze van anderen iets machtig zoeken te worden. Op schobberdebonk loopen is het een en ander trachten op te doen. Op schabernak gaan beteekent ongeveer hetzelfde.

Schafvieren, schavieren, ww. = ontzien, de moeite schikken, spaarzaam toedeelen. Bijv. Schafviert uwen hoed wat beter. Ik schafvier den tijd. Gij moet de aardappelen schafvieren. Vergelijk Vieren.

Schalie, vr., = lei; doch niet veel wanneer ze in eene lijst is gezet. Zoo zegt men ook schaliedak voor leiën dak; schaliedekker voor leidekker, enz.

Schalm = schakel eener keten.

Schampen = af- of uitglijden.

Schande = schande.

Schandeleseeren, ww. = bederven, het sieraad of fatsoen benemen. Bijv. Deze kast is geschandeleseerd.

Schandelik = schandelijk.

Schappeeren, ww. = ontzien, sparen. Bijv. Gij schappeert de haver niet.

Schappelijk = geschikt, inschikkelijk, toegevend. Bijv. Maak het wat schappelijk. Het schijnt een verkreupelde zin van maatschappelijke te wezen.

Schaprade, hier schapraai en schapraaike = etenskas, doch is niet van algemeen gebruik.

Scharen, ww. = snijden, maaiën, schrapen, verzamelen. Bijv. Dat hout kan geschaard worden. Die heg kunnen wij scharen. Wij zullen den klaver nog niet scharen. Hij schaaft veel geld, graan bijëen.

Scharen, scharren = krabben. Bijv. Hij heeft de hand geschard. De hennen scharren hier erg.

Scharen, ww. = rakelen. Bijv. Het vuur scharen of inscharen, wat hier ook inrekenen genoemd wordt. Van reke, eene hark.

Scharen, ww. = bijëenharken.

Schars = scheermes.

Schauw, schauwe = schalkachtig, grappenmaker, schalk, ook wel voor een losbandig of onbeschaafd man.

Schavierig = losbandig, liederlijk.

Schavuit = iemand die niet veel deugt. Het woord is van vreemden oorsprong. De Navorscher, 1859.

Schavurig = baldadig, ondeugend.

Schavurigheid = ondeugendheid.

Scheef = dwars, dat is onbescheiden. Bijv. Hij kreeg een scheef antwoord.

Scheel = deksel, van pot enz.

Scheemer = schemering, ook soms voor schaduw, waarvoor het oudtijds ook gebruikelijk was.

Schelen, ww. = schillen, verschillen, deeren. Zie Verschillen.

Schelft, m., = hooizolder.

Schellen = schillen, zoo wel 't werkwoord als 't zelfstandig naamwoord.

Schelm = dief. Men zegt: er komen schelmen aan mijn bijën, dat is: de roofbijën halen den honig weg.

Schenk = been (enkelvoud) en schenken voor beenderen.

Schenkboard = uithangbord.

Schenkels = beenderen, ook in het enkelvoud, alzoo hetzelfde als schenk.

Scheper = schaapherder. Zie mijn 1ste Taaleigen.

Scherf = wel eens een bits ding (vrouwspersoon).

Scherlings = schreilings.

Schets = schimp, steek.

Scheut = opbrengst in maat van het graan.

Schieten = ontkiemen, ook opbrengen in graan.

Schieten, ww. = betalen, niet met waren, maar met klinkende munt was 't oudtijds in gebruik. In deze beteekenis hier nog voor terug geven, lossen, bijv. eene rent.

Schikken, ww. = achten, schatten, gissen. Bijv. Ik schik dat het tijd is.

Schild = wapnbord, wapenschild.

Schild = een gedeelte van het dak. Bijv. Wij zullen twee schilden dekken.

Schillen = schelen, verschillen.

Schimmel = zeker voetplankje aan een weefgetouw.

Schimmer = schemering, schaduw, glans.

Schimmeren = glinsteren, schemeren, schitteren.

Schimmerig = tamelijk. Elders en ook hier zegt men: Het gaat nogal.

Schit = een hoopje (verdroogde) koedrek.

Schobberdebonk. Alleen in de spreekwijze op schabberdebonk (of op schaverdebonk) lopen, dat is ongenood en onbeschroomd het een en ander trachten op te doen, voor ongenood en onbeschroomd een en ander zoeken te verkrijgen.

Schobberen = rillen, huiveren.

Schobjak = schoft, schoffert = deugniet, onbeschoft mensch.

Schoef = eenen slechten, boozen listigen kerel. Schoeft, Schoeffel, Schoft, Schoelie beteekenen hier hetzelfde of soms havelooze, gemeene jongens of mannen.

Schoefel, vr., = schoffel; een werktuig.

Schoefelen = schoffelen, wegsluipen.

Schoep = houten schop, geschikt tot scheppen, niet om te spitten. Hiervoor geeft Meijer schuppe, schoppe.

Schoepen = met de schoep arbeiden.

Schoepen, afschoepen = met de spade de bovenste speet aarde afsteken.

Scheut = schot.

Scheutig = haastig. Bijv. Hij is niet – om dit te doen.

Schijn = schriftelijk bewijs. Bijv. doodschijn.

Schijndel of schijndelsteen = buitenste laag van eenen steenoven welke steenen eene mindere waarde hebben dan de gewone, omdat ze minder gebakken of zachter zijn.

Schoer = zware bui, vlaag. (Donder-, hagel-, regenvlaag).

Schoeren = schuren, schrobben, reinigen. In eene rekening van 's Bosch, jaar 1522, komt voor: *steen geschoert*, dat is geschuurd.

Schoester = schoenmaker; weinig hier meer in gebruik.

Schoft = vierendeel van een' werkdag.

Schok = hoop, tas, stapel; weinig in gebruik. Het werkwoord schokken als zoodanig onbekend.

Schokken, ww. = schelden, schimpen. Hiervan ook schokker en schokster.

Scholk = voorschoot, boezelaar.

Schom = schuim. Zoo ook schommen voor schuimen.

Schooiën, ww. = bedelen, het land afloopen om te bedelen. Hiervan schooiër, schooister voor bedelaar, bedelaarster. Voorheen had het werkwoord schooiën eene niet zoo lage beteekenis: het beduidde toen moeiëlijk loopen. Men bezigt het hier ook in den zin van verzoeken, vooral bij eene collecte.

Schoon = mooi, opgeschikt, zuiver, gewassen.

Schoon = geheel en al.

Schoon maken, ww. = versieren, opsieren, opschikken. Bijv. Maak u schoon, eer gij gaat. Het witten enz. van 't huis heet ook schoonmaken.

Schoor = houten brugje, eene niet kostbare brug over eene rivier enz.

Schoot, elders schok, zoodje. Een schoot appelen enz. is zoo veel als een – kan bevatten.

Schop, schob = gebouw, hetwelk doorgaans afzonderlijk bij het woonhuis staat en tot berging van turf en andere brandstoffen dient.

Schopje = drafje. Op een schopje. (draven is loopen).

Schort = schortkleed, vrouwenrok.

Schot = pijn in den ruggegraat.

Schots = ruw, lomp, verkeerd.

Schouw = schoorsteen, de ruimte tusschen het vuur of den haard tot aan den nok van 't gebouw. Ook in de middelëeuwen bezigde men schouw algemeen voor schoorsteen.

Schouw (er) uitzien = woest, verwilderd er uitzien. Het gaat daar schouw toe, beteekent: het gaat daar ongeregeld, wild toe.

Schouwen (een varken) = met heet water overgieten, alvorens het te scheren, zengen.

Schouwveger = schoorsteenveger.

Schouw weêr = onstuimig weêr.

Schoven, ww.= schoften, rusten, uitrusten. Arbeiders zeggen bijv. zoo wel voor een bepaalden als onbepaalden tijd schoven, Bijv. rusten na het eten, tusschen het werk. Een schoofuur is het rustuur.

Schrab, schram = schraam.

Schrabben, ww. = schrappen

Schramen, ww. = schrammen. Bijv. Ik schraamde mijnen vinger. Die kast is erg geschraamd, ook wel beschraamd.

Schrank = een (met de handen) opgezette hoop, bijv. van turf, hooi, hout enz.

Schranken, ww. = het op hoopen zetten van turf, hout en sommige andere dingen. Bijv. Ik heb dat geschrankt.

Schransen, ww. = gulzig, onmatig of sterk eten. Bijv. Er was veel te - . Zij hadden er geschranst.

Schreeuwen, ww. = schreiën, weenen. Voor luid roepen is 't weinig gebruikelijk, wel voor eenen schreeuw geven of laten, dat is een luid geroep, gil.

Schrepel = mager, rank, schraal.

Schriel = schraal.

Schrijver, m. = geelgors, eene soort van ortolaan, wiens eiëren er als beschreven uitzien.

Schrikachtig = vreesachtig.

Schriks = schuin, dwars. Het is een oud woord.

Schrobben = (het huis) schuren.

Schrokken, ww. = gulzig eten.

Schrokkert = gierigaard, ook schraper.

Schromolie, o., = schorremorrie.

Schromelijk wordt als vergrootings- of uitroepingswoord gebezigd. Bijv. – wat is de koffie duur. Het weêr is schromelijk heet. Zie IJsselijk.

Schrooike, Schreukske = afsnijdsel of een klein gedeelte bijvoorbeeld van papier. Alhier is 't niet van algemeen gebruik.

Schuifelen, ww. = op de handen, op eenen stok enz. fluiten.

Schup, schop = spade.

Schuppen, ww. = een stoot met den voet geven. Hij kreeg eenen schup tegen zijn' been. Gij moet niet schuppen. Op eenen schupstoel¹¹ beteekent: ergens niet van verzekerd zijn.

Schutsboom = een' hooge boom of staak waarop met kermis of andere gelegenheid een' vogel geplaatst is, naar welken door gildeleden dan geschoten wordt.

Schutten. Een en bol in zijnen loop stuiten wordt hier alzo genoemd. Het is een oud woord.

Schuurherd = dorschvloer.

Sebbelen = wauwelen, babbelen.

Sebedees, -ke = onnoozele vrouw.

¹¹ Afgeleid van schupsteel, jb.

Seffens = te effens, T'effens of tevens wat minder goed is. Ook gebruikt men het hier voor oogenblikkelijk, dadelijk. Bijv. Het wordt seffens donker, heet, koud enz.

Selderiemuts = onnoozel of niet schrande vrouwspersoon.

Semelen, hetzelfde als semmelen of langdradig praten.

Semmelen, sammelen = babbelen, wauwelen. Hiervan semmelaar, -laarster.

Sent = wambuis of buis, hier wammes, een mansrok met mouwen tot de lenden reikende.

Sermoon = preek of kerkelijke redevoering. Het woord is hier echter niet zoo algemeen als elders.

Serp = zuur, zuurachtig, wrang.

Siebot¹² (op een') = oogenblikkelijk, eensklaps, op een' spronk.

Sik = geit, baard; doch meest lachende.

Simmen, Simpen, ww. = huilen of weenen van kinderen, ook veinzen te schreiën.

Simuleeren, 't Fr. simuler = talmen.

Simpel = eenvoudig, onnoozel.

Sint-Jansbloem = witte of groote madelief of ganzenbloem.

Simpen = huilen als kinderen.

¹² Van Latijn *subitum*, spoed, jb.

Siperen, ww. = sjilpen; van vogels

Sitsenwinkel. Men hoort hier wel eens: den heelen sitsenwinkel of de heele santenkraam voor den ganschen boel, al wat er is.

Sjanfoeteren, ww. = tieren, vloeken.

Sjoses, Josis = onhandig mensch, treuzelaar. Vergelijk Soos.

Slaan = hoogen; bijv. op eene verkooping één slag, 3 slagen enz. zetten.

Slaaplijf, o., = borstrok.

Slabakken, ww. = verzwakken, verflauwen. Bijv. De wind, die bloem slabakt. Zijn ijver begint te - .

Slachten, slechten, ww. = gelijken. Bijv. Gij slacht (de a lang) hem. Die twee slachten elkaar.

Slachten = slagen, vee dooden.

Slachter = slager.

Slag = soort of hoedanigheid; ook manier.

Slim = scheef.

Slameur, slammeur, o., = slommer, beslommering, ook druk of ruw werk. Bijv. Gij hebt of maakt - . In dat huis is altijd veel - .

Slecht, bijw., = erg gevaarlijk. Bijv. Hij is of ligt - , dat is zeer gevaarlijk ziek.

Slecht = kwalijk, niet wel. Bijv. Ik kan dat van daag slecht doen. Dit huis zal slecht eenen kooper, dat meisje zal slecht eenen man vinden.

Slechterik = slechtaard. Dergelijke woorden zijn niet ongemeen als vuilik, botterik enz.

Slenteren, rond slenteren, ww. = heen en weer loopen, straat op straat neer gaan.

Slenters = valschheden, bedriegerijën. Bijv. Hij heeft - . Die man gaat met – om. Gij moogt geen – gebruiken.

Slet = tod, luur. Ook wel op een ontuchtig vrouwspersoon toegepast, meer toch op eene slordige vrouw.

Sleik = gestreken.

Sleiken. Een vat sleiken = strijken.

Sleipen, de ei ook als ai = sleepen.

Slek, vr., = slak.

Sleu = doof, stomp. Als de tanden door 't bijten van appelen, druiven enz. min of meer krachteloos zijn, noemt men ze hier sleu.

Slibberen en slipperen, ww. = glijden. Het komt van slibbe, slibber dat is slijk.

Slichten, ww. = slechten in de beteekenis van gelijk maken. Ook in die van beslissen, bemiddelen.

Slichtmes = hakmes, kapmes tot het hakken van hout, enz.

Sliep. Zoo scheer, zoo sliep beteekent: het een als 't ander. Eene andere spreekwijze: zoo geld, zoo sliep, wat beduidt: voor weinig geld verkrijgt men niet veel. Deze gezegden komen van het scharenslijpen.

Slim = scheeft. Bijv. Die boom, deze muur staat slim.

Slinks = links.

Slins, slints = oer, harde, rotsachtige ondergrond.

Slip = slop, nauwe doorgang in eene heg.

Slipperen = glibberen, uitglibberen, uitslipperen, glijden, uitglijden.

Slits = klein, kort. Bijv. Uw jas is te - . Hij had eene slitse broek aan. Haar kleed is wat slits gemaakt. Dit woord is hier niet algemeen.

Slodder = stapel, hoop, menigte. Bijv. Een heele – geld.

Slodder = een slordig, slecht of onachtzaam gekleed mensch. Met verandering der eerste letter f en s zal slodderen en flodderen gemaakt zijn.

Sloef = werkvoorschoot of boezelaar, welke in sommige dorpen de boeren en arbeiders dragen, ook sommige ambachtslieden. Zie Sloof.

Sloer = een onachtzaam, slordig, morsig vrouwspersoon.

Slommeren, ww. = sluimeren.

Slons, slomp = een slordig vrouwspersoon.

Sloof = linnen voorschoot tot over de borst reikende, door metselaars enz. gedragen.

Sloof = eene goede sloof voor eene vrouw, dochter of meid, die zich voor anderen afslooft.

Sloor = een goed onnoozel of slordig vrouwspersoon.

Sloor = wilde kool; het zaad heet sloorzaad. (Dit is het koolzaad).

Slooren, slommeren = sluimeren.

Sloot = slot, kasteel, sterkte.

Sluitappel = keizerskroon, eene tuinbloem.

Slungel = iemand die veel langs de straat loopt. Soms is de gedachte van magerheid of weinig oordeel daaraan verbonden.

Smeel, vr., = een stuk onbebouwd land, een akker die lang onbewerkt heeft gelegen.

Smeurig = niet alleen vettig, maar ook = vuil. Bijv. Een smeerige weg. Een smeurig mensch.

Smelleke = sperwer, zekere vogel.

Smeuren, besmeuren, ww. = vuil worden. Bijv. Wit goed smeurt licht.

Smigchel = bedrieger, ook – een jood. Van dit woord ook smigchelen.

Smijten = slaan, slagen geven. Bijv. Hij smeed hem ter dege. Gij moest niet gesmeten hebben. Zij smeten met de vuist op tafel. Het is een middennederl. woord.

Smodderke = een kort pijpje.

Smods = slordig, onkuisch vrouwspersoon.

Smoel = mond, aangezicht. Bijv. Er staat een goede – aan, d.i. goed kunnen praten.

Smokkelen, ww. = sluiken. Van hier smokkelaar, smokkelgoed.

Smook, smookregen = stofregen.

Smooken = de pijp rooken. Is hier niet zoo algemeen als in België. Men zegt ook wel smookertje voor tabakspijpje.

Smooren = smeulen.

Smoorpot = doofpot.

Smorsig = morsig, vuil.

Smullen, ww. = lekker eten, goede sier maken. Zoo ook smulpartij = eetvisiet, enz.

Snakken, ww. = sterk verlangen. Bijv. Hij snakt naar eten. Ook in de beteekenis van snikken. Bijv. Zij gaf haren laatsten snak.

Snappen, ww. = schielijk en als ter loops iemand ontvangen of aanroepen om hem iets te zeggen. Bijv. Hij zou voorbij gegaan zijn, maar ik snapte hem.

Sneê = eetpartij of koffievizite, vooral een vrouwenkransje eenigen tijd na de bevalling, na het betrekken eener woning of bij eene of andere gebeurtenis. Zoo zegt men: Die vrouw zal morgen de snee geven. Wij gaan namiddag op de snee. Het

woord komt van snijden. Er wordt dan ook op eene dusdanige partij menige sneede gegeten.

Snetteren, ww. = heet of al te druk toegaan. Bijv. Dáár zal 't snetteren. Zie Spannen. Snetteren komt van snetter, dat is snater.

Sneu = slim, sneeg, snugger, schrande.

Snijër, m., = glazenmaker, een insect met uitnemend prachtige kleuren. Zie mijn 1ste Taaleigen.

Snikheet = buitengewoon heet, d.i. heet om te kunnen snikken.

Snippig = haastig, snel, scherp. Bijv. Een snippige man. Die vrouw praat gemeenlijk snippig.

Snips = dronken. Ook jenever.

Snoeiën, ww. = eten of snoepen van fruit. Kiliaen heeft – voor afkappen in 't algemeen; alzoo beteekent het ook afbreken of afsnijden van vruchten, zegt Hoeufft.

Snof, snoef krijgen = sterke vermaning of berisping ontvangen, waarvoor ook gezegd wordt: een neus krijgen.

Snoffel, vr., = gesnoffel, anjelier.

Snoffel, ww. = snuffen, ruiken.

Snokken, ww. = nokken, snikken.

Snorken = ronken.

Snub = snoepachtige vrouw of kind.

Snubben, ww. = snoepen.

Snuf = snuif. Zoo ook snuffen = snuiven, snufdoos = snuifdoos enz. Een liefhebber der vrouwlieden noemt men wel eens een snufferboertende, een steek (zekere manshoed), een snuifschepper.

Snul, sul = onnoozel, eenvoudig.

Snurken = snorken.

Snutsel = snuitsel van de kaars.

Snutselarij = snuisterij.

Snutten en snutter = snuiten en snuiter.

Soebatten, ww. = met aandrang en kracht van herhaling smeeken, ook = geveinsd, fijn of schoon praten.

Soebatter = iemand die naar den zin van anderen weet te praten.

Solfer = zwavel. Het is de oude benaming. Men zegt ook sulfer.

Solferstek = zwavelstok.

Soor = onverschillig, vadsig vrouwspersoon. Het woord is elders als verdroogd, verdord in gebruik. Wil men een' manspersoon hier als zoodanig aanduiden dan wordt hij Soris genoemd.

Sooren, ww. = even slapen, sluimeren, vooral als men dit zonder te bed te gaan doet.

Spaden, hier spaaiën = in onze noordelijke gewesten gebruikelijk spitten. Voorheen werd het algemeen gebezigd.

Spannen, ww. = erg druk zijn, hard toegaan. Bijv. Het spant er. In de herberg spande het gisteren. Wat heeft het er toch gespannd! Op die tractatie zal 't er weer spannen. Zie Snetteren en Wetteren.

Speet, o., = spit, diepte met eene schop in de aarde te bereiken. Bijv. De zwarte grond zit 2 speeten. Aan dat werk is de eerste speet gedaan. Er mankeert geen speet aan, dat is niets.

Spek = spint van hout.

Spelden, ook spellen, mastespelden = maste- of dennenaalden.

Spelden (op den mouw) = wijs maken.

Spelen, ww. = in den echtelijken staat minvermaak plegen.

Spent, o., = eene landmaat $\frac{1}{4}$ van een loopense.

Sper, vr., = soms spar. Meer zegt men spaar.

Speten, ww. = spitten, spaden. Ook = spelden. Bijv. Speet mijnen doek eens vast. Hij zocht u wat op den mouw te speten, dat is: hij wil u wat wijs, iets diets maken.

Speul, spul = spel.

Speuwen = spuwen, speeksel uitwerpen, ook overgeven.

Spie = wigge. Als eene zaak op niets, eenen sisser afloopt, zegt men: dat komt of loopt op eene spie uit.

Spier. In de spreekwijze: geen spier, beteekent het niet het minste, niets. Elders zegt men: geen zier, geen pijn.

Spiersen, spiertsen, ww. = spatten, springen van water, speeksel door de tanden uitschieten. Bijv. Het spierste, toen ge met den stok in 't water sloegt. Hij heeft den vloer bespierst.

Spilworm = kleine adder.

Splinternieuw = geheel nieuw. Oulings zei men splinter- en splitternaakt voor moedernaakt.

Spoeën = spoeden.

Spoers = zekere zangvogel, ook brem (braambijter en bremspoers geheeten.

Spoersen, ww. = sprenkelen. Bijv. Het water spoersde overal henen. Gij hebt hem bespoersd. Zie spiersen.

Spollen, ww. = gaan, loopen, drentelen, in de beteekenis van door 't water, 't zand, den sneeuw spollen.

Spon, vr., = spond, plank. Zoo zegt men karspon, bedspouwen.

Spouwen = braken, het overgeven der melk bij zuigelingen.

Sprei = gestikte katoenen deken.

Sprenk, sprenkel, vr., = strik om vogels te vangen.

Sprenkelbezie = lijsterbes.

Spreuk = vertelsel, sprookje.

Spriet = kwartelkoning, zekere vogel.

Sprok = broos, sprokkelig, gemakkelijk te verbreken.

Sproot = sport, van stoel of ladder.

Spuiterij = jokkernij.

Spul. 't Is zoo al spul, waarvoor men elders zegt: 't Is zoo al werk. Ergens spul, spuls mee hebben beteekent ergens last, moeite mee hebben.

Spullen = huisraad, klederen of andere voorwerpen. Bijv. Hij heeft zijn spullen verkocht. Vat uw spullen bijeen. Haar spullen zijn verbrand.

Spuwen, ww. = braken. Zie Speuwen.

Staaï = stade, pas, gemak. Bijv. Doe het op uwen staaï. Ik ga er op staaï henen, dat is op gemak, langzaam. Zie mijn 1ste Taaleigen.

Staan = uithouden, pal staan, durven. Bijv. Ik sta het u.

Staan- staanbeens = staande. Ik ben staanbeens in huis geweest, dat is zonder zitten.

Staaide voet, staanvoets = aanstonds, oogenblikkelijk.

Stachelen, steggelen = onder 't spelen twisten.

Staget = staat het. Bijv. Hoe staget met het werk? dat is: hoe ver is uw arbeid gevorderd?

Stalen, w., = gelijken, overeenkomen. Bijv. Uw jas staalt op den mijnen.

Stalkaars = dwaallicht of dwaaslicht. Het wordt alzo genoemd, omdat het zich voornamelijk bij en in de stallen

vertoont; dit doet het ook bij kerkhoven en moerassige plaatsen.

Stand, vr., = het vat waarin de boter gemaakt wordt, karn, boterkarn. Stand was oudtijds ook melkemmer.

Stapelgek = geheel, gansch gek.

Start, stort = staart.

Statie. Iets in statie zetten is: iets tot onderpand geven.

Stechelen = krakeelen, twisten. Men zegt ook stechelen en stichelen. Hiervan stachelaar, stichelaar en stechelaar voor twistzoeker, ruziemaker; twist zoeken is vooral door jongens in gebruik voor “niet eerlijk spelen”.

Steek voor 't Hollandsche spit, spade. Een steek diep is een spa diep.

Steek, m., = priesterhoed.

Steek, geen steek = niet, niets. Bijv. Ik zie geen – dat is ter oorzake der duisternis niets zien.

Steeken, ww. = grammoedige, geveinsde toepassingen maken. Bijv. Hij steekt gaarne. Gij gaaft eenen steek.

Steekt, steekte, stikt, stikte = zijdewee, anders pleuris, zoowel uit koude als ontsteking ontstaande. Gewoonlijk voegt men: in de zijde, er bij. Verwisseling der e in i was steeds gemeen. Volgens Kiliaen is stekte het rechte woord.

Steel. Er bestaat eene spreekwijze: Hij is niet wel aan zijnen steel = hij is niet mak, lastig om er mee om te gaan.

Steen = hoeveelheid vlas, omtrent 3 kilo.

Steengruis, o., = puin.

Steenweg = straatweg, voornamelijk als hij met keisteenen gestraat of belegd is.

Stek, m., = afgebroken of dor takje, meervoud stekker.

Stekeblind = geheel, volkomen blind.

Stekkeren, ww. = sprokkelen.

Stellig = zeker.

Stemmen = druk praten.

Stemmig = zedig, bedaard.

Sterlings. Gij ziet er – naar; dat is stereoogend.

Steur (van storen) = stug, onvriendelijk, stuursch.

Stiechel, stigchel = onhandelbaar man.

Stiel, m., = beroep, ambacht. Bijv. Die metselaar kent zijn stiel (stijl) goed. Lang, langzaam van stiel (stijl) zijn, is: langzaam van manier.

Stijf = ruim. Bijv. het is stijf een vat, stijf zoo veel. Dat dorp ligt stijf drie uren van hier.

Stijtsel = stijfsel.

Stijtsel-, stijselkremer = lompe, stijve of ongemanierde kerel.

Stik = geheel en al. Bijv. Hij is er met zijn' erfenis stik uit. De aardappelen zullen stik bederven. Het is van daag stik heet.

Stik = stuk. Naar 't taaleigen te Bergeijk.

Stikken, ww. = stikken met eene aalgeer, stikt genoemd, om paling te vangen.

Stiklijf en stiflijf = rijg- of keurslijf. Hoeufft acht het eene verkorte uitspraak van stijflif, dat is eene keurs om het lijf.

Stikt = steek, steking.

Stil = zedig. Bijv. Een stil mensch.

Stil = langzaam. Bijv. stil gaan.

Stillekes, stillekens = zachtjes aan.

Stip = stipt.

Stobber, vr., en m. gebezigde stof.

Stobberen, ww. = stuiven. Bijv. Het zand stobbert. Gij moet niet stobberen, dat is stof verwekken. Op sommige plaatsen zegt men stubber en stubberen.

Stoffen, pochen. Zwetsen

Stokdoof = zoo doof als een stok.

Stoken, steuken, ww. = aanzetten, ophitsen, aanmoedigen.

Stook = brandstoffen. Weinig in gebruik.

Stoppelveêren, ook stoppelhaar = de eerste veederen van vogels.

Storieën = druk en langdurig praten. Bijv. Hij storiet altijd. Zij zaten hier te storieën. – Het woord staat waarschijnlijk met historie in betrekking.

Stouw, staauw = eene drift. Bijv. Er komt een stouw ossen, varkens enz.

Stouwen, staauwen, ww. = stuwen, voortdrijven. Bijv. Gij moet de koeiën uitstouwen, dat is: van de stal naar de wei of 't veld drijven. Van stouwen heeft men: stouwer, beestenstouwer, kalverstouwer, varkensstouwer.

Straailijk = krachtig, stevig. Bijv. straaillijke kost is degelijke, zeer voedzame kost. Het woord is hier niet in algemeen gebruik.

Straat = openbare weg door steden, dorpen en gehuchten. Onze oudste schrijvers heeten ze ook alzo, schoon ze toen weinig bestraat waren. De lange breede, openbare wegen buiten bewoonde plaatsen worden hier veelal baan genoemd.

Straat. Op de straat brengen = iets openbaar maken.

Straatschender = iemand die veel straatgerucht maakt.

Straauwsel = strooisel.

Straauwen, ww. = strooiën, dat is stroo of andere ruigte onder de beesten spreiden om op te liggen.

Straf = sterk. Bijv. Een straffe vent. Die touw is niet straf genoeg. Gij gaat te straf.

Straf = gestreng, wreed. Bijv. Hij handelt straf.

Strak, straks = bijna. Bijv. Ik was dat strak vergeten. Meer = niet lang, in korten tijd. Bijv. Wij zullen strak komen.

Streek, vr., = gril. Bijv. Dat is een – van U. Hij had streeken.

Streen = streng. Bijv. Eene – lint, garen. Hiervan ook 't woord streenen.

Strekel, vr., = speen, tepel.

Striemen, ww. = struikelen, strompelen. Meijer heeft striemen.

Stijf = ruim.

Strijkelen, ww. = strijken.

Strop = gait. Het verkleinwoord is strupke.

Strouwen = strooien. Zie Straauwsel.

Struffen, ww. = stuiten, stillen, haperen, niet voldoen. Bijv. De honger is gestruft.

Struif = pannekoek, spekstruif.

Struisch = zwaar, kloek, sterk, zoowel van bezielde als onbezielde wezens. Groot of sterk van gestalte.

Stuiten, ww. = prijzen. Bijv. Ik heb u hooren prijzen, dat is: ik heb op u horen stuiten. Die man wordt bestuit. Iemand lof toebrengen.

Stumper = een onnoozel mensch, een hals, een bloed.

Sturen, ww. = schommelen, heen en weer slingeren. Bijv. Die boom stuurt. Een kinderspel heet sturen en de schommel stuur.

De kinderen zeggen bijv.: Wij gaan sturen. Er is een goede stuur gemaakt.

Suf = bevreesd, bang, ook kindsch.

Suffen, ww. = bevreesd, bang zijn.

Suffer = een flauwhartige.

Suikerboontjes = tuinboontjes.

Suikerpek = zwarte drop.

Suikersap = drop.

Suizen. Zie Susen.

Sul = een eenvoudig, lomp mensch.

Sullen, ww. = (met iemand of iets) = sollen, heen en weder trekken. Bijv. Gij moet dat sullen laten.

Sulten, ww. = branden, smeulen. Het vuur sult maar.

Sus = zoodanig, van die soort, hoedanigheid of manier. Er is eene spreekwijze: sus en zoo.

Susen, suizen = zachtjes waaiën. Bijv. De wind suist in dit bosch. Het suist (ook suiselt) in mijn oor.

Susen, ww. = wiegen; kindertaal.

Suus, vr., = wieg; in kindertaal.

T

Taalsman = tolk. Het beteekent eigenlijk iemand die voor een ander de taal voert.

Tafelen, o., = ketelmuziek maken.

Taffelen, ww. = sukkelen, lang werk hebben. Hiervan sukkelaar en taffelaar.

Takel, slechts door top voorafgegaan. Zie top en toptakel = geheel, gansch.

Takken, ww. = tukken, langdradig zijn. Hiervan takker = iemand die tukt, talmt.

Talis. Op zijn talie (even als falie) krijgen, beteekent op zijnen rug, dat is klappen krijgen.

Talie = 16^e deel eener oude el.

Tanig = vochtig, kleverig.

Tar, meest taar uitgesproken = teer. Zoo heeft men tarpot voor teerpot, taroven voor teeroven, taren en betaren = met teer bestrijken.

Tassen, ww. = laden, pakken. Bijv. Ik heb alles op één kar getast.

Tateren = zonder ophouden, flauw, vervelend voortpraten.

Teel (als têt), tijl = eenen ondiepen aarden pot, in evenredigheid breed, doch laag.

Teemeske, in sommige plaatsen timmeske = klein mandje tot dagelijksch gebruik. Het is verkleinwoord of verbasterd van teems of tems.

Tegen. Er tegen loopen of ook wel er tegen rijden = verwijtingen of bestraffingen ondergaan. Bijv. Hij is er leelijk tegen geloopt, dat is erg berispt of bekeven geworden, ook groot nadeel ondervonden.

Tegenswoordig = tegenwoordig.

Teiloor, teljoor = bord. Het woord is 't Fr. assiette; men hoort het slechts onder ouderwetsche lieden. Men zegt ook telder.

Te mentijd = dezen ochtend of heden morgen. Het is eene verkorting van morgen of mettens dat is mettijd. Oudtijds was men gewoon vele tijdbepalingen naar gebeden en den aanvang van kerkdiensten te noemen. Zie *Mente*.

Te mets = omtrent, ook = aanstonds. Het sterft geheel weg.

Ten = tin. Bijv. Tennenlepels, overtend = overtind, tennengieter voor tingieter enz.

Tè-Tè (e als ai) = heb dank; ik dank u bij iets aan te nemen. Het wordt niet dan door kinderen of boertend gezegd.

Te, té! woord waarmede men eenen hond roept.

Tenger = mager.

Tesneuzik = zakdoek. Het woord geraakt in onbruik.

Tetteren, ww. = tateren, babbelen.

Teulen, ww. = ploegen, omploegen. Oulings beteekende het landbouwen. Men heeft eene spreekwijze van eggen of teulen weten, wat dom zijn beteekent. Meer zegt men hiervoor van **ploegen of eggen weten.**

Teun, toon, op eenige plaatsen = $\frac{1}{4}$ van een gewoon blad schrijfpapier; ook dat waarop de scholieren het voorschrift afschrijven. Zie Toon.

Teunisen, ww. = hard slaan. Bijv. Gij teunist dien bengel goed. Hij teunide er op. Dewijl het met Sint-Teunis (17 Jan.) gewoonlijk al gevoren heeft, bestaat er een gezegde: Heeft het met St. Teunis niet geteunisd, dan zal 't nog teunisen, dat is hard vriezen. Teunisen en afteunisen beteekent alzoo ook aflossen.

Teutelaar = kleinhandelaar. Femelaar.

Teuteren, ww. = sukkelen. Oulings was het sidderen. In den zin van dit laatste woord zegt men hier nog beteuterd. Eene vrouw, langzaam in spreken en doen wordt ook wel teutelkous genoemd.

Terwijl = terwijl, onderwijl. Ik vind het veel bij oude schrijvers.

Teut = handelaar, in andere landen of rijken gaande.

Teut = tuit. Zie Toot.

Teutelke, tuitje. Liefkozend woord waarmede kleine kinderen soms toegesproken worden.

Thomas (Sint). Op dezen dag sluiten dienstboden hunnen heer, schoolkinderen den meester, om eene gift te verkrijgen, buiten. Dit gebruik vermindert.

Tiersen, ww., = tergen, kwaad maken, plagen, utidagen. Bijv. Hij tierst hen. Zij hadden hen lang uitgetierst. – In sommige streken zeggen ze tirtsen.

Tiet = kip, ook tiet-ei voor een hoenderei, meest door kinderen. Met dit woord roept men ook de hoenders.

Tij = tijdig, spoedig, vroeg. Bijv. Ik zal zoo tij als gij gedaan hebben. Zoo tij mogelijk verwacht ik u.

Tijd (over) = eenigen tijd geleden of voor eenigen tijd. Bijv. Over tijd leende ik U een boek.

Tijding doen = tijding geven, antwoord geven, bescheid doen.

Tik, tikske = wat, iets. Bijv. Uw brood is een heel tikske grooter.

Timmer = timmerhout.

Timperen, ww. = al slaande mengen. Bijv. van suiker, meel enz. Zoo zegt men: De struif is getimperd, dat is: het beslag voor den pannekoek is gereed.

Tis, ook wel teske = aardappel, in de kindertaal.

Tispelen, ww. = lispelen, zachtjes praten. Bijv. Die staan weer te - .

Tissen, als bedr. werkw. = sissen. Bijv. De pan tist. Het ijzer tiste.

Titske, evenals pitske = zeer weinig. Bijv. Ik kreeg maar een titske. Zie Pitske.

Tittel, tittelke = punt, ook weinig.

Tobben, ww. = zorgen, sloven.

Tobber, tobberd = iemand die met moeite voortkomt of den kost wint.

Tocht, vr., = vruchtgebruik.

Tochten, ww. = doorspelen van lucht of wind.

Tochtig = vochtig, van papier en andere zaken welke vocht naar zich trekken.

Toe! tusschenwoord. Bijv. Toe! Jan kom. Toe! laat ons gaan. Ook met maar vergezeld. Bijv. Toe maar Piet, gij werkt goed, hetwelk dan beduidt: ga maar voort.

Toe = tot, in de beteekenis van 't Fr. jusque. Bijv. Ik zal toe Eersel meêgaan. Minder zegt men het in de beduiding van bijv. Toe Eindhoven is feest.

Toebrengen, ww. = een ander zijn glas overhandigen om daaruit te drinken, elkanders gezondheid drinken.

Toedoen = hulp, schuld. Bijv. Gij zijt door zijn – rijk geworden. Door toedoen van hem is hij ongelukkig.

Toemet = toemaat, tweede snede van 't gras.

Toer = last. Het is een heele toer. Gij hebt daar eenen harden – aan.

Toetje = zoen.

Toetje = builtje, klein spits zakje.

Toetsen, ww. = met de horens stooten, van rundvee en schapen.

Toezien = acht geven, opletten, aandachtig zijn. Bijv. Zie toe dat gij niet valt.

Toeziender = voogd.

Tok = tik. Tokken = tikken, zachtjes kloppen.

Tonnestoel. Zie Krookstoel.

Tontelen = Onder buurvrouwen in 't geheim een kopje koffie drinken.

Toon = voorschrift waarnaar de leerlingen in de school schrijven leeren. Is thans meestal niet meer gebruikelijk.

Toot, ook wel tootzot, toterik = gaperd, niet schrander mensch.

Toot = tuit. Bijv. De toot is van de kan, van den pot enz.

Top (in den) = op het hoogst.

Toponder = geheel onder.

Toptakel = van het hoofd tot de voeten, geheel. Bijv. Jan viel in het water, toptakel onder. De koe lag toptakel in den gracht. Hij was – onder, dat beduidt: doornat of gansch in 't water. Op sommige plaatsen, ook in 's Bosch, zegt men topentaal.

Touw is hier vrouwelijk. Wordt niet zoo veel als zeel gebezigd.

Traats, traatske, trets, tretske = koperen nageltje.

Traiteren, ww. = sarren. Van hier traiterkop.

Trapeeren, ww., het Fr. attraper = betrappen. Bijv. De dief is geattrapeerd.

Trappen, ww. = treden, stappen. Bijv. Trap in, trap binnen, trap achter. Gij moet zoo ver niet trappen.

Treinen, ww. = (ei als ae in waereld) ook trennen = dwarsboomen, sarren, bijna hetzelfde als traieren.

Trek = treklucht. In den trek zitten = treklucht, tocht gevoelen.

Trek = smaak. Bijv. Gij valt in trek. Hij staat niet in (den) trek.

Trekken, ww. = vertrekken. Bijv. Hij trekt naar Rome. De soldaten trekken naar Amsterdam.

Trekken, ww. = gelijken, overëenkomen, de trekken of gelaatstrekken van iemand hebben. Bijv. Die neven trekken goed op elkander. Sommigen zeggen ook betrekken. Van trekken en betrekken bestaan ook trekking en betrekking.

Trekken, ww. = uitstellen, duren. Bijv. Wat trekt het lang eer hij komt. Ik zal daarmee nog wat trekken. Het woord uittrekken wordt ook in die beteekenis gebezigd.

Trekken, ww. = ontvangen, loon genieten. Bijv. Die jongen trekt den kost al. Hij begint veel te trekken. De knecht trekt 10 gulden.

Trekpot = theepot.

Trennen, ww. = overëenkomen. Bijv. Zij zijn op één getrend, dat is: eens met elkander.

Trenselen, transelen, ww. = futselen, lui zijn werk doen.

Trenseler, trenselaar = futselaar.

Treuselen, ww. = traag, langzaam iets verrichten. Van hier treuselaar.

Tronie = gelaat. Bijv. Hij heeft een' valsche - . Mijn buurman houdt een' vaste tronie, dat is onveranderlijk gelaat.

Trop = trots, hoogmoedig.

Trop = troep, wordt slechts hier en daar gebezigd.

Trossen, ww. = weg gaan, doch op eene ongewone of voor anderen genoegelijke wijze. Bijv. Daar trost zij henen. Laat die gasten maar optrossen. Hiervoor zegt men ook wel optorsen en optrommelen.

Trouwen, ww. = op de wijze der Duitschers betrouwen. Is niet algemeen hier gebruikelijk.

Trubbel = verdriet, drukte, moeite. Bijv. Hij heeft veel - . Het is er een – huishouden. Zij hadden lang trubbel.

Trubbelen, ww. = roeren.

Trubel = troebel, het Fr. trouble. Bijv. Wat is dat water - .

Trul, trel = een schijfachtige bol.

Trullen, ww. = met een' bol of rel langzaam of zacht over den grond werpen, een' bol of schijf voortrollen. Bijv. Uw bol trult ver. Ook wordt trullen¹³ voor rollen van bezielde wezens gebruikt, bijv. die jongen rolde als een knikker.

Tuf = speeksel, ook spouw, spuw, spuwsel.

Tuffen, ww. = spuwen, ook spouwen.

¹³ Denk ook aan de uitdrukking op de vraag: "*Hoe laat is het?*" het grappige antwoord: "*Kwart over den bult, en giender kömt ie aongetruld*", jb.

Tuiëren = binden, namelijk het vee met eene touw aan eenen staak of paal om het alzoo te doen grazen of weiden.

Tuiër = de paal welke hiertoe dient, en ook het gras dat binnen den omtrek van het touw zonder voortzetten kan gegraasd of bereikt worden.

Tuig, getuig = gemeen volk, ook voor een ander slecht voorwerp. In Zuid Vlaanderen is het in de eerste beteekenis gebruikelijk. Zie De Navorscher XIX, blz. 304.

Tuin = volgens den aard van 't woord, eene omheining van beuken plantsoen, doorn, hulst enz. De eigenlijke tuin heet hier nog veelal hof.

Tuitelen, ww. = ruilen, handelen. Tuischen heeft schier dezelfde beteekenis. Beide werkwoorden duiden eene koopmanschap op hazard of avontuur aan. Een man, zich met soortgelijken handel veel bezig houdende heet tuitelaar of tuischer.

Tukken, ww. = talmen, vertoeven, verwijlen, blijven. Bijv. Het tukt lang, eer het er toe komt. Gij tukte nog al. Zij moesten niet tukken en seffens maar vertrekken.

Turfschop = eene gedeeltelijke opene plaats waar de turven bewaard worden.

Turven, ww., of turf steken = plaggen uitsteken, om die tot turf te drogen.

Tusch = heide of broekgrond, gewoonlijk met kuilen en ruigte, gage en klein houtgewas doorsneden.

Tut ! uitroep. Veel hoort men: tut, tut! is 't anders niet, waarvoor ook gezegd wordt: Och! och! het beduidt niemendal. Ook zegt men wel eens voor eene nietswaardige of slecht uitgevallen zaak: het is tut.

Tuten, tuteren, ww. = pooiën, drinken. Beide worden weinig gehoord.

Tutsen, ww. = recht tegen elkander stooten, met een glas klinken. Vergelijk toetsen.

U

U. Onnoemelijk veel wordt U hier met UW verward, zelfs in het schrijven onder beschaafde lieden. Deze spreken het meestal OU uit, de lagere standen als eûw.

Ueperen, oeperen = aanbrengeu.

Uitdoen, ww. = uitwerpen. Bijv. Gij moet die boomen - .
Onze aardappelen zijn al uit (of uitgedaan).

Uiten = uitloopen; zeker kinderspel.

Uitersgang = vroegjaar. Men past het somwijle ook op andere zaken toe en spreekt het wel eens oetersgang en oetersgank uit.

Uitgaan, ww. = afloopen, eindigen. Slag of hoogsel van een huis of andere vaste goederen bij eene publieke verkooping uitgaan beteekent den koop toegeëigend worden. Is het vuur of de lamp uitgegaan, dan zijn deze uitgedoofd of niet meer brandend.

Uitgang, de uitkomende = het vroege voorjaar of lente, beteekenende zulks den uitgang van den winter of den vasten.

Uithalen, ww. = helpen, baten. Het haalt niets uit, dat is: het helpt niets.

Uitlichten, ww. = bij eenen stervende in zijn uiterste de brandende kaars in de hand houden.

Uitkeuteren, ww. = uitrakelen, uithalen. Vergelijk Ned. koteren.

Uitöogen, ww. = afgloren, afgluren.

Uitreffelen, ww. = uitrafelen (van stoffen).

Uitsliepen, ww. = uitjouwen, uitlachen. Wanneer kinderen dit onderling doen, strijken zij daarbij gewoonlijk den eenen wijsvinger over den anderen”.¹⁴

Uitstaan, ww. = uithouden. Bijv. Ik kan de pijn niet - . Ook verdragen, dulden. Bijv. Hij kan niet – er zoo veel geld aan te geven. Gij stondt niet uit, zoo erg belasterd te worden.

Uitsteeken, ww. = uitzonderen. Uitsteeken, den bezem (hier bessem) = visiet houden, terwijl huisgenooten afwezig zijn.

Uitvaart = plechtige lijkdienst bij (of als uitzondering kort na) de begrafenis. Volgens de eigenlijke beteekenis van uitvaart is het de lijkstatie bij de begrafenis als het Fransche convoi funèbre.

Uitvallen, ww. = hevig ontstellen, ergerlijke woorden spreken.

¹⁴ En roepen dan bij herhaling: “*Sliep uit! Sliep uit!*”, jb.

Uitvlaggen, ww, = uitplaggen, d.i.: tot vlaggen (plaggen) geworden onkruid en ruigte te zuiveren. Een bosch uitvlaggen is: een bosch geheel van vlaggen zuiveren of weg halen.

Uitwassching. Eene – geven, eene – krijgen voor doorhalen. Geduchte berisping geven of krijgen.

Uitwegen, ww. = een' uitweg hebben.

Uitzetten, ww. = uitstaan, te doen hebben. Ook = uitrichten, uitvoeren, uitwerken, te weeg brengen. Bijv. Met alle moeite kon ik niets met hem uitzetten. Er is met dat weêr (weder) weinig uitgezet.

Ummer, ummers = immers, toch, trouwens.

V

Vaak = slaap. Vakerig = slaperig, slaapachtig.

Vaal = veil.

Vaal, vaar vr., zekere in 't wild groeiënde plant.

Valling, vr., = zinking (catharrus) [verkoudheid, jb].

Van = geslachtsnaam. Dit woord is in vele oorden van ons vaderland gebruikelijk.

Varen, ww. = met de kar varen, dat is: rijden. Zoo zegt men turf, hout, mest enz. varen. Dit woord is dan ook wel eigenaardig, want met eenen os, als trekdier, gaat die beweging uiterst langzaam, meestal stapvoets. In oude schriften komt varen in gezegde beteekenis ook veelvuldig voor.

Varen, ww. = ongewoon voorkomen, vreemd zijn. Bijv. Het zal hun varen vertrokken te zijn. In die plaats vaart het. Ik geloof, dat het haar gevaard heeft. Het woord is meer in de beteekenis van verdrieten of ongaarne zijn dan in die van zich verblijden, doch meest voor vreemd zijn hier in gebruik.

Varen, ook varren = gaan, doen. Bijv. Hij vaart (vurt) daar (te) lopen. Zij voer er weer staan kijken.

Varken, verken = houten bruggetje.

Vars, m., = hiel van den voet, van een' schoen, eene kous enz. Elders zegt men vers.

Vast = gewisselijk, zekerlijk. Bijv. Het is – waar. Het is – gebeurd.

Vast = reeds, al, voorloopig. Bijv. Ik heb op de mij verschuldigde som vast de helft ontvangen. Het komt in de stadsrekening van 's Bosch op 't jaar 1582 als zoodanig voor.

Vast = dicht aan, zeer nabij. Bijv. Vast aan de grens, dicht aan de grens.

Vastenavent, vasteravent = Vastenavond. Er bestaat nog eene familie Vasteravends.

Vaten, ww. = een' zwerm bijën in een' korf doen.

Vedel, bij verkorting veël = is viool.

Vedelen, verkort velen, ww. = op de viool spelen. Men zegt ook fietel en fietelen.

Veeg = bekwame, ook lichtschikkende vrouw. Bijv. Een wakkere veeg = eene vrouw die vlug werkt. [*'n hël veeg*, j**b**].

Veem, vem, vim, vijn = 100 garven of bossen graan. Zie Vem.
Veim zegt men veel voor veem.

Vegen, ww. = hard loopen. Bijv. Kijk dáár veegt een' hond henen. Wat veegde dat konijn. Ik zag eenen haas, maar hij is geveegd.

Veger = stoffer, ook varken naar de gelijkende gedaante of de borstels; ook heet het soms stofvarken.

Veil = te koop.

Veilen, ww. = te koop aanbieden, te verkoop hebben. Het is van loven daarin onderscheiden, dat veilen aanbod tot verkoop van waren, loven vraag van zekeren prijs der waar aanduidt.

Veldgewas, o., = meer alle veldvruchten bedoelende.

Veldhoen, veldhoender, meerv. veldhoenders = patrijs.

Vem, hier vijn = 100 korengarven.

Ven, verwant met veen = water of soort van weiër in de heide.

Vendel = vaandel.

Venten, ww. = langs de huizen veilen.

Venter = een koopman, die zijne waren aan de huizen veilt.

Veraarden, uitgesproken veraaren is met ontaarden niet synoniem. Veraaren beduidt eenen anderen aard hebben dan vroeger of die van zijne broers enz. Uit den aard slaan.

Verbavereerd, Ned. verbouwereerd = ontsteld, onthutst, verward, ongerust. Kiliaen heeft verbaareren, dat is: in verwarring of ongerustheid brengen.

Verbeenen. De kwartel verbeenen is door eenen valschen slag op 't kwartelbeentje den vogel verjagen of schuw maken. Vergel. Beenen.

Vercken of verken = varken. Men bezigde het oudtijds.

Verdekseld: een uitroep en ook als bnw. bijv. = drommels.

Verdimmen, verdommen = verdoemen. Bijv. Hij verdimt te gaan.

Verdoen, ww. = verkwisten, slecht gebruik, ook verteeren, opmaken, besteden. Bijv. Hij heeft al zijn geld met koopmanschappen, reizen enz. verdaan. Het werd bij de Ouden veel gebruikt. Men zie De Navorscher, 19^e jaarg. No. 7, bl. 417-420. Id. 21 jaarg. bl. 574.

Verduld = sterk, machtig, geweldig, enz. Bijv. Het is – heet. Ook als een uitroepingswoord, bijv.: Verduld, wat is het koud. Volgens Wassenberg beteekent het woord – zoo veel als dul gemaakt.

Verduren, ww. = verdragen, lijden.

Verduren, ww. = duurder worden.

Verdut, een uitroep en ook = ontsteld, onthutst, verdwaasd. Meijer heeft ook dit laatste woord.

Verdutseld = bedot, ontsteld.

Verdwijnen. Dit ongelijkvl. werkwoord gebruikt men hier ook in den dadelijken zin van doen verdwijnen.

Vergaan, ww. = vertreden. Bijv. Gij moest u wat - , dat is hier: hier of daarheen gaan of wandelen.

Vergang, hier vergank = uitstap, vertreding. Bijv. Hij heeft geen vergang, dat is: geen persoon, geene plaats, werwaarts hij zich begeeft.

Vergang, verval, bijv. van krachten, wordt schier niet gehoord, wel 't werkwoord vergaan in dien zin.

Verhaffelen, ww. = verfrommelen, verplukken, vooral door 't menigvuldig gebruik van in de handen nemen, doen slijten, bederven of verwelken.

Verhalen, ww. = wijten. Bijv. Gij moogt de schade op mij - .

Verharen, ww. = weggaan, verhuizen, vertrekken, verdwijnen. Oorspronkelijk was het verhaarden, alsof men zeide van haar veranderen. Het woord is hier in onbruik geraakt.

Verhits, verhitst = verhit, meest van eene lichamelijke verhitting.

Verkassen, ww. = verhuizen, vertrekken, van dienst verwisselen.

Verkeerd = het onderste boven, het hoofd omlaag.

Verkensblad, zekere plant.

Verkeld, verkild = verstijfd van koude.

Verket, vr., = forket, vork, lepel om te eten. Zie Forket.

Verkoeveren, verkoevereeren = bijwinnen, verwerven, vergrooten.

Verkonkelen, ww. = verbrassen, voornamelijk in het huishouden door onnodig eten en drinken. Zie Konkelen.

Verkroken = verkreuken.

Verkronkelen, ww. = verkreuken.

Verkwasten, ww. = verkwisten.

Verlaaiën = verleiën, verleiden. Aai voor ei is hier bijna algemeen.

Verlaat = uitstel, rust. Oudtijds schreef men verlang.

Verlatereeren, ww. = ontstellen.

Verleed = verlegd, verleid.

Verlet, verletsel = verzuim.

Verletten = verzuimen.

Verloren = vergeefs. “’t Is maar verloren”, zegt men, als men meent: ’t Is al te vergeefs, of ’t Kan niet helpen.

Vermangelen, mangelen = ruilen.

Vermeutelen, ww. = vermolmen, wormstekig worden. Ook meutel = molm.

Vernaamd = vermaard. Een oud woord.

Vernijn = venijn.

Vernoës (de v als f) = boosaardig meisje of vrouwtje. Wellicht is het met venijn verwant.

Vernuegd = vernoegd, dat is vergenoegd. Vrij algemeen is in N.Br. de uitspraak van oe, ue, zoals de ouden het ook schreven.

Veronzooren, ook wel verhonzooren = bederven, verknoeiën.

Verouwelijken = verouden. Meijer noemt het onder de verouderde woorden.

Verpeuteren = misdoen, bederven, verkerven, bijv. Hij heeft het verpeuterd.

Verreke, verken. Wild verken is hier de naam van een kelderpissebed.

Verrig = vaardig, gereed.

Verschieten = verschrikken. In dien zin meldt het ook Kiliaen.

Verschieten. Geen oogen - hebben is: geen oogen geloken hebben.

Verschieten = verkleuren. Is oud. Dat kleed, uw jas, dat behangsel, is veel verschoten.

Verschieten = voorschieten. Bijv. Hier is het kwartje terug dat ge mij voorgeschoten hebt. Met den klemtoon op de eerste lettergreep beteekent het verwijten.

Verschillen = verschelen. Bijv. Dat kan mij niet - . Zie Schillen.

Verschillig. dit woord gebruikt men hier meestal voor onverschillig en omgekeerd.

Verschrikken = schrikken.

Verschuwen, verschouwen = door schuw te maken, weggagen, bijv. de musschen uit den tuin, een vogel uit zijn nest.

Verslakkeren, ook verslakken = verwelken, verslensen.

Verslekken. Zie Verslakkeren.

Versmachten = versmooren.

Versmooren = verdrinken. Bijv. Hij is in den put versmoord.

Versobbedobben = (zeer weinig in gebruik) = verteeren, verkwisten.

Verstand = begrip.

Vertoelibassen, ww. = verbrassen, verkwisten. Hij heeft alles vertoelibast.

Vertonsen = verkwisten, door schuld verbinden. Bijv. Hij heeft zijne goederen vertonst.

Verspreken, ww. = afspreken.

Verspreken, ww. = ontvallen, iets onbedacht, verkeerdelijk zeggen.

Vertrakken (trakken) = uitstellen, wachten, vertoeven, blijven.

Vertrekken = uitstellen, vertragen, verschuiven.

Vervreuken = verwringen, verstuiten. Bijv. Ik vervreukte mijn' hand. Hij heeft zijnen voet vervreukt.

Verwaaid = hoogst zelden, enkele malen. Bijv. Hij komt hier maar - . Ik zie hem niet als - .

Verwellekomen, verwillekomen = verwelkomen.

Verweeren, ook weeren = tegenstaan, tegenstand bieden.

Verwen, hier verven. Wat men in Holland klad schilderen of eenvoudig schilderen noemt, heet in deze streken verven, dat is eene kleur of verw geven. Hoe Hoeuft.

Verwinnen = overtuigen, gelijk krijgen.

Verwinnen = winnen. Bijv. Gij hebt met die zaak niet verwonnen.

Verwitsig. Zie Voorwitsig.

Verwulfsel = verwelfsel. Zoo ook gewulf = gewelf. Men zegt ook verwilfsel en gewilfsel.

Verzet = vermaak, genoegelijke verpoozing, plezier. Een verzettelijke dag.

Verzetten = eene andere plaats geven, verplaatsen, verplanten.

Verzetten, ww. = uit de hand verkoopen.

Veur in plaats van voor, in de beteekenis van ante. Zoo mede in zamenstelling als veurhoofd, veurschoot, de veurste, veurstel, enz. Volgens Kiliaen is het zeer goed.

Veurvel = schootsvel, sloof.

Verzulten = verzenen. Vergel. sulten.

Vieren = feest houden, ook eenen tijd rusten of niets doen. Bijv. Ik werk van daag niet en zal maar vieren, dat is rusten, in welke beteekenis de Ouden het ook bezigden. De viere was in het middeneeuwsch de rustdag.

Vieren = ontzien, van personen en zaken.

Viervoets, vuurvoets = vlug, snel, behendig. Hij liep - . Maak dat ge vuurvoets weg komt, dat is: heel spoedig [*als de bliksem*, jb].

Vies = afkeerig, walgelijk.

Viesch = aardig¹⁵, geestig. Een viesch man is een aardige of geestige persoon.

Vijg, ook veeg = lasteren of nietswaardig vrouwspersoon. Het beteekent eigenlijk niets, zooals men ook zegt: Gij zijt mij dat niet waard. Ik wil er dat niet voor geven. Deze scheldnaam meent zekere deskundige, zal ontstaan zijn uit het in vele landen gebezigde spreekwoord: de vijg geven, wat beteekent: op eene buitengewone wijze honen, smaad aandoen, door tegen iemand den duim tusschen de twee voorste vingers op te steken. Duimbijten komt met het genoemde spreekwoord overëen. Vijg als scheldnaam is reeds vroeg in gebruik.

Vijnnen = vinden. Even gemeenzaam zijn hier bijnnen voor binden, bevijnen voor bevinden, enz.

Vilder (den) = een bot mes; een zoo bot mes, dat goed dienen zou om er een paard mee te villen.

¹⁵ Lees: *eigenaardig*, jb.

Vingerlek = zeer gemakkelijk, zonder veel moeite, Bijv. Dat werk heb ik vingerlek van daag klaar.

Vinnig = snel, gaauw, vlug, rap. Bijv. Het is een – ventje. Gij zijt - . Hij moest zoo – niet zijn.

Vis. Zie Fis.

Vitsel. Zie Fitsel en Fitselen = eene teen of teenen band, hier gewoonlijk tot beschutsel, vakwand of wand, (eene soort van muur) gebezigd. Dit werk heet Fitselen of Vitselen.

Vlag = plag, gras- of heizode.

Vlaggen = plaggen.

Vlaggen, ww. = heideplaggen afsteken.

Vlak, vr., = vlek.

Vlak, bijw. = juist. Bijv. vlak in 't oog. Vlak tegenover.

Vleeschbloem = koekoeksbloem of Lychnis.

Vleischt, m., = eene geelachtige grondstof of aarde, die het midden houdt tusschen leem en klei.

Vleugen, ww. = voortwerpen, in tegenstelling van voortrollen. Zoo zegt men bij het beugelen: Ik vleugde den bol door den ring. Hij kan goed vleugelen. Ook: met eenen vleug wierp hij zijnen bol door den ring.

Vlies = vezel. Oudtijds beteekende het huid, vel.

Vlim, van vlimmen, een soort van mes.

Vlim = vischgraat.

Vlimschup = eene vleugelachtige spade ter uitsteking van heideplaggen, zoo als men hier zegt, om te turven of turf te steken. Deze schup of spade noemt men m.i., vlimschup naar den vorm. Zij is in deze landstreek eerst omtrent het jaar 1860 ingevoerd en heeft de gewone turfschup verdrongen.

Vlotgras = zwemkruid.

Vluchten als bedr. werkw. Bijv. Zijne goederen - , zijn vee - .

Vlug, bij letterverwisseling = plug, dat is deugniet, lichtmis. Ook bezigt men het hier in de beteekenis van schalk. Zie Strop.

Vlus of vlus, elders vleus, vleuskens = spoedig, dadelijk, aanstonds.

Vodden, ww. = futselen. Zie Fotteren.

Vodden, znw., onwelvoegelijke uitdrukking voor billen. Ook enkelv. in gebruik.

Voeren, veuren. Bijv. Hij voer daar staan gapen: Zij veurt te babbelen.

Vogel. Naar een zeer oud gebruik wordt hier jaarlijks op den schutsboom naar den vogel of papegaaï geschoten. Zie mijn 1ste Taaleigen.

Vogelwei = braakland.

Volk = lieden van hun of eens anders, doch alle naaste bloedverwanten, gezin. Bijv. Ons volk is gezond. Doe uw volk de groeten. Ook gebruikt men het woord om leden van dezelfde familie aan te duiden. Bijv. Van hun of dat volk wonen er velen ver van hier.

Volk = krijgsvolk. Bijv. Met de revolutie lag hier lang veel - .
Er komt morgen – te Eindhoven. H. is er ingevallen (ongunstig
nummer getrokken) en moet onder het Volk.

Volüit = ten volle, gansch volkomen. Het zijn niet – 4 dagen.
Gij hebt voluit betaald.

Vonder, vander, ook vondel en vundel = een klein brugje of
brugplank. Meijer plaatst het onder de verouderde woorden.

Vooike = moederkonijn.

Voorkomen = verschijnen, bijv. ter rechtbank, ook ontgaan,
ontduiken.

Voorkomen. Een goed of slecht voorkomen hebben
beteekent: zich goed of slecht vertoonen, van deftige of
geringe manieren of houding zijn.

Voorstal, vorstal, veurstal = het gedeelte van den stal vóór het
rundvee, de plaats waar 't gevoederd wordt.

Voort = voortaan.

Voort = dadelijk, seffens, zonder uitstel. Voortmaken =
onverwijld heen gaan.

Voorvoeten = blootvoets. Bijv. Men ziet zoo veel niet op –
loopen als vroeger.

Voorwitsig, veurwitsig, bnw. en bijv. nieuwsgierig, voorbarig,
gretig. Meijer heeft voorwittig en voorwitte; voorwittigheid
voor nieuwsgierigheid.

Voos, znw. en bijv. = stomp. Bijv. Ik krijg voosche tanden.
Van appelen te eten zijn de tanden – geworden.

Voos = sponsachtig. Bijv. Die turf is - .

Voos = stem. Bijv. Gij hebt een goede voos.

Vorst = nok van het dak.

Vrak = wrak.

Vrammes, elders ook vrommes, denklijk van vrouwmensch verbasterd = jonge, volwassen dochter.

Vreet, ook freet = scherp, bijtend, prikkelend. Bijv. Dat is vreete wijn. Azijn is vreet.

Vreet, freet = gezwind, deftig, moedig, ijverig, fier, trotsch. Bijv. Dat is een vreet man, een – meiske. Gij komt – aangegaan. Vreet is mogelijk van wreed, oudtijds dapper.

Vreuken, ww. = wringen, wiggelen. Bijv. Gij staat zoo met uw schup te vreuken. Hij vreukte den sleutel kapot. De timmerman had de deur uit de gehengten gevreukt.

Vrijgezel = ongehuwd jongman.

Vringachtig = dwarsdrijvend, onoprecht, valsch.

Vringen = hinderen, valsch handelen.

Vringer = een haatdrager, wraaknemer, een lastig mensch, enz.

Vroegjaar = voorjaar.

Vrok = wrok.

Vronk, wronk = wrok, haat.

Vrouwensch = vrouwspersoon in tegenstelling aan manspersoon of manskerel.

Vruten, fruten, ww. = wroeten.

Vruiter = eene ondergrondsploeg.

Vruut = wroet, snuit van een varken. Schertsende hoort men wel eens: een vruut, fruit als een varken zetten.

Vuegen, ww. = voegen.

Vuurlicht = weerlicht, bliksem.

Vuurvoets. Zie Viervoets.

W

Wa = verkorting van wat, even zoo gemeen als da, eigenlijk dè voor dat, enz.

Waai = zege, groot vischnet.

Wagenwijd = geheel. Bijv. de deur staat – open. Hij laat de kast – open.

Wak = bnw. en bijw., = week, nat, vochtig, los, slap, zacht, regenachtig, ongestadig. Bijv. Wak weêr, wakke grond, wakke winter.

Wal, m., = opgeworpen aarde langs of rondom een stuk land en met hout beplant.

Walg (de) steken = afkeer krijgen, er van walgen. Bijv. De walg steekt mij om 't langer te zien, te doen, te hooren.

Walm = bundel of bussel stroo.

Walm = wasem, damp, stoom.

Walmstroo = gezuiverd stroo.

Wammes = wambuis. Hij krijgt - , dat is: wordt geslagen.

Wammessen, ww. = slaan, afkloppen.

Wand = muurtje of afrastering uit twijgen of takken saamgevlochten en met leem besmeerd.

Wandeling = gemeenlijk, doorgaans. Het wordt altoos door in de voorafgegaan.

Wanie, wonie, wonnie = niet waar? Bijv. Gij zult morgen komen, wanie? Hij kwam te laat wonnie?

Want = wanneer. Oudtijds veel, thans schier niet meer in gebruik.

Wanten, znw. = grove, warme handschoenen, meer bepaald echter zulke, waaraan slechts de duim en de kleine vinger uitsteken, terwijl de drie middenste vingers (ook wel vier vingers) bij elkander gepakt blijven.

Warèn (de è als ai), warijn, ook warends, warens. Uitroep voor waarachtig, waarlijk, wezenlijk. Het is in weinige dorpen gebruikelijk.

Warens = waar, waarlijk, waarachtig.

Wasem = damp, uitwaseming, adem, uitdamping. Bijv. Het water wasemt nog. Koewasem = vochtige damp der koestallen.

Wassen, wasen = groeien, bijv. die boom wast goed: die vruchten wassen hard; groeien vlug.

Wateroogen, ww. = tranen in de oogen hebben, met moeite zijne tranen wederhouden.

Wawelen, waauwelen = babbelen, onverstaanbaar spreken. Hiervan een wawelaar = babbelaar.

Weduwman, weeuwer = weduwenaar.

Weduwvrouw, weeuw = weduwe.

Week = zwak. Bijv. Dat is een' weeke vrouw. Zijn broer is altijd week. Bij middeleeuwsche Schrijvers komt het alzoo voor.

Week = goedaardig, teerhartig, zachtzinnig.

Weef = web, als spinneweef en spinneweef.

Weeld = weelde.

Weer = gesneden ram, hamel, mannelijk schaap.

Weer (in de – zijn). Voor iemand die ons welzijn behartigt of in ons voordeel is, zegt men dat hij voor ons in de weer is.

Weeren, ww. = verweeren.

Weeren, ww. = zijn best doen.

Weeren (zich) = in de weer zijn.

Weerga (de). Er de weerga van geven, beteekent (zooals men ook zegt: er den brui van geven, dat is: zich daarmede niet bemoeiën of er om bekreunen.

Weergaai = weerga.

Weergaais, als uitroep en versterkingswoord. Bijv. – wat is het schoon weer of: 't Is van daag – heet.

Weerlicht, m., elders vuurlicht = bliksemstraal. Er is een gezegde: er de weerlicht van geven, wat beteekent: zich daarmede niet bemoeiën, zich er niets om bekommeren, dus hetzelfde als Weerga.

Weeroog = eene knoestachtige, eeltachtige verharding op het oogscheel. Het woord weer beteekent eelt, onevenheid, knoest enz.

Weesten = geweest. Bijv. Ik heb zijn huis eens – zien. Zij zijn – wandelen.

Weet, wetenis = kennisgeving. Bijv. Gij moet hem de weet van mijne ziekte doen. Ik heb al weet van hunne komst.

Weet, wetenis = wetenschap, kunde, kunst, kennis. Bijv. Het is maar eene weet, hetwelk beteekent: er is niet veel kunde of kunst toe noodig, als men het maar weet.

Weeuwer (weduwenaar) = sprank aan de kaars, ook een rookend kooltje in de stoof.

Wènen (de e als ai) ww. = wenden, omkeeren. Bijv. Ga 't hooi - . Het hooi moet tweemaal gewènd zijn.

Wezen, verl. hetzelfde als weesten = geweest. Bijv. Zijt ge – eten?

Wezen = gelaat. Bijv. Hij is knap van - . Zij heeft een rood - .

Wezen (in zijn) laten = gerust laten, niet hinderen.

Weg, wek = brood, van fijn roggemeel, thans ook meer dan vroeger uit tarwemeel bestaande, gebakken. De weg ook mik geheeten, is rond of aan de einden spits toeloopende, waarnaar hij genaamd wordt. Het is dus een goed woord. Met het bnw. zegt men: een wekken, weggen, mikken boterham.

Weg = klomp, klont of ronden, spitsen vorm, van welken, evenals van het genoemde soort brood, de naam weg of wegge ontstaan is. Men hoort hier meest van eenen weg boter. Bijv. Ik breng eenen schoonen – boter ter markt.

Weg. Dezen weg = hier, hier naar toe, herwaarts. Bijv. Kom dezen weg. Hij wil dezen weg, dat is: hier of bij mij of bij ons komen.

Weg en weer, weg ende weer = heen en terug, op en neer. Bijv. Gij moet zoo veel niet weg ende weer lopen.

Weg kunnen, ww. = kunnen gemist worden. Bijv. Jammer dat hij stierf, want hij kon heel slecht weg. Als gij weg kunt moest gij namiddag komen. Wij zijn laat vertrokken, omdat wij niet eerder weg konden.

Weg = raad. Bijv. Ik weet daar – mee. Hij zal wel eenen – weten.

Weg. Met iemand niet over weg kunnen = met iemand niet overëen komen, niet kunnen geraken.

Weg. Met iets geen en weg weten of met iets niet weg kunnen beteekent: geen raad ergens mee weten, niet weten hoe iets uit te voeren.

Weghorzelen, weghorzen, ww. = driftig gaan, gramstorig wegloupen. Elders zegt men wegbruiën.

Wegjèren, ww. = in drift wegwerpen.

Wegmikken, ww. = schielijk wegwerpen.

Wegscheeren, ww. = onverwijld of spoedig trachten heen te gaan. Men zegt wel eens aan iemand: scheer u weg.

Wèken (e als ai) weiken, ww. = weeken.

Weld, welde = weelde; in sommige plaatsen. Het is niet verbasterd, maar verouderd, want wel is de oorsprong. Zie Hoeufft.

Wenden, ww. = omwenden, omkeeren.

Wensbrouwen ook wijnsbrouwen = wenkbrauwen. Beide eerste woorden bezijden ook onze oude Schrijvers.

Werd = waard, zoowel voor waardig (geldig) als voor waard (herbergier).

Werk = soort of slag. Men hoort dit hier zeer zonderling bij woorden elders niet gebezigd wordende, bijv. Er was veel beestwerk op de markt. Tegenwoordig is het kalfwerk duur. Hij koopt veel houtwerk.

Wetteren, ww. = buitengemeene drukte of lawaai geven of maken, hier ook spannen genoemd.

Weuw = weduwe.

Weuwer = weduwer, weduwnaar.

Wicht = kind van het vrouwelijk geslacht of een ongehuwd meisje tot omstreeks 18 jaren. Bijv. Dat wicht is te jong voor dat werk.

Wiender = mansëend.

Wietek, zekere vogel = zwartkeeltje.

Wietelen, ww. = inhalig of onbehoorlijk spelen, bijv. bij beugelen, biljarten enz. Zie Ongerens.

Wiewouw = wieweewaal, zekere vogel. Doorgaans zegt men een gele wiewouw, ooit wiewouw.

Wiezen, zeker kaartspel.

Wiggeldewaggel = op en neer, wiegelend. Bijv. De bank gaat wiggeldewaggel.

Wiggelen, ww. = heen en weer bewegen. Bijv. Laat de tafel zoo niet - . De stoel wiggelt.

Wijd = ver. Bijv. Rome is wijd van hier. Ik kan van daag niet wijd gaan.

Wijd = ver. Het is een uur wijd.

Wijer = vijfver.

Wijf = vrouw. Bijna standvastig zegt men van zijne eigene vrouw sprekende mijn wijf. Anderen insgelijks. Bijv. Zijn wijf was niet te huis. Daar stond een wijf te dorschen. In 't meervoudig is het op vele plaatsen wijs. Bijv. Er kwamen veel

wijs voorbij. Gemalinnen van Koningen en Vorsten noemde men oudtijds ook wijf.

Wijfmensch, wefmensch = vrouwspersoon; in sommige plaatsén.

Wijl = poos, korten tijd. Men hoort hier wel de zegswijze: bij tijd en wijle, dat is: bij tusschenpoozingen, na verloop van tijd, nu en dan.

Wijnsbrouwen (wensbrouwen) = wenkbrouwen.

Wild = los, woest. Bijv. Dat kind is - . Hij heeft een wilde jongen.

Wilderik, m., = een wild, onbehouden en los kind. Het komt van wild, woest. Er zijn ook plaatsén die den naam van wilderik dragen, zijnde deze eenzaam gelegen en, met door de natuur geplante boomen en struiken en ook wel andere, bezet.

Wildernis = onbebouwde gronden, doorgaans met uit de natuur daargestelde boomen, kreupelhout, gagel, soms ook met heidewas bezet. Dikwijls is 't ook broekachtig.

Wilkom, willekom = welkom. Oudtijds werd wel en wil onwillekeurig geschreven, dus ook wellekeur en willekeur.

Winnen, ww. = verkrijgen. Het wordt hier nog van de koeiën gebezigd. Bijv. Die koe heeft gewonnen.

Wis = twijg, teen.

Wit = bleek. Als iemand door ziekte, schrik, vreugde of anderszins plotseling of voor eenigen tijd zijne natuurlijke gelaatskleur verloren heeft, zegt men bijv. Gij ziet er wit uit. Hij heeft een wit gezicht gekregen.

Witstaart, zekere vogel = langstaartje.

Woele! woord, waarmee men de eenden roept.

Woeperen, ww. = op en nederwaarts gaan. Van wippen.

Woerken = werken der kikvorschen.

Woeteren, elders woelteren, hier meestal wuteren genaamd, ww. = wentelen. Bijv. Dat varken wutert in 't slijk. Die kinderen liggen daar te wuteren.

Woewoe! woord, waarmee de kleine kinderen bang gemaakt of bedreigd worden. Bijv. De woewoe komt als gij niet deugen wilt. Er wordt dan meestal een groote of kwade hond door bedoeld.

Woi of woi, kort uitgesproken. Hiermede roept men de schapen. Zie ook woi.

Wolf, wolfstand = brand in het koren, moederkoren. Het zijn zwarte roggekorrels. Ook geheten hazenbrood.

Wolve- of wolverstaarten = lischdodde; plant met biesachtige bladeren.

Woltors = vogelnestje zonder eieren. De laatste lettergreep van het woord is mogelijk hetzelfde als horst, wat oudtijds ook vogelnest beduidde. Naar de meening van kinderen hebben de vogeltjes twee nestjes, één waarin zij hunne eitjes leggen en één om in te slapen. Dit slaapnestje heet woltors om de menigvuldige daarin aanwezige vlokjes wol.

Wonder = uitnemend, uitermate, Doorgaans hoort men het voor het woord schoon, waarvan dan wonderschoon gemaakt wordt. In de middeleeuwen en ook thans hier nog voegt men

achter dit bijwoord eene e, als wondere sterke kast, wondere harde steenen, enz.

Wonder, znw. = verwondering. Als bnw. is het van lateren tijd, bijv. Het zijn wondere zaken.

Wonderlijk = bewonderenswaardig. Bij de Ouden komt het ook alzoo voor.

Wonder geven = niet verwonderen. Bijv. Het geeft mij geen wonder, dat het zoo nat is.

Wonderen of wonder doen = benieuwen, verlangend zijn te weten.

Wooi! woord waarmede men de schapen roept. Misschien hetzelfde woord als vooi, mogelijk ook verbasterd van wol, wolle of van wei, hier waai.

Wor, woor = waar, waarheid. Het wordt veelal achter eene vraag, in plaats van niet waar? gebezigd, bijv. Gij gaat mee wor?

Wreed. Zie Vreet.

Wringen, vringen uitgesproken, ww. = hatelijk handelen, het iemand bemoeiëlijken. Hiervan een wringer.

Wronk, waarvoor de meesten hier vronk zeggen = wrok, bedekte haat, veete, oude haat. Vergelijk wringen.

Wulft. Eene soort kort of laag wilgenhout, bij het water of waterachtige plaatsen het meest wassende. Men noemt het ook wurvenhout.

Wuust = woest. In vele woorden heet hier de oe, uu.

Y

Yl = ledig. Wanneer men spreekt van eene ruimte of opene plaats in een bosch. Bijv. Die boomen staan ijl.

Ysel, hijsel = bevroren nevel.

Yselijk, ijselijk, wat, volgens De Navorscher 1856, bl. 182 eiselijk behoorde geschreven te worden, gebruikt men hier wel als vergrootingswoord en als uitroep. Bijv. Eene ijsselijke verkwisting. Dat is ijsselijk duur. Ysselijk! wat staat het koren slecht. Ook bezigt men het woord zoo wel als bnw en als bijw. in eenen goeden zin. Bijv. Het is ijsselijk schoon, - goed, - gelukkig; het is een ijsselijke geleerde; mijn buurman is ijsselijk behulpzaam. Het woord beteekent hier alzoo bovenmate, uitmuntend, schroomelijk, geweldig, zeer enz.

Ysgras. Zeker onkruid, meest op akkerland wassende.

Yzen, ww. = schrikken, ontstellen. Bijv. Dat doet mij ijsen. Ik ijs ervan. Het ijsde mij toen ik dat zag.

Yzegrim, wat iezegrim uitgesproken wordt = altijd gemelijk norsch mensch. Ik hoorde deze uitdrukking zeldzaam en niet dan door oude lieden.

Yzermaal = ijzersmet, roestvlek, vlek in papier, linnen, katoen en andere stoffen, wanneer die vlek uit ijzerroest bestaat.

Z

Zaagmeel, o., = zaagsel.

Zaak. Is 't zake, 't was zake = als het gebeurt. Men leest deze uitdrukking veel in oude Handvesten en andere werken.

Zaan = dikke melk, room.

Zaar, zaargras, zoor, eene grove, schaaachtige grassoort.

Zakneusdoek, m., = neusdoek, ter onderscheiding neusdoek. Zie Halsneusdoek. Aan een' vrouwenhalsdoek gaf men den naam van neusdoek, nog hier in gebruik.

Zandschel, vr., = zandplaat in eene rivier.

Zang, vr., = bundel nagelezen korenaren, kleiner dan de helft eener garf.

Zaniken, ww. = herhaald of vervelend over eene zaak praten, onzinnig zijn.

Zank, m., = gezang. Bijv. Ik hoor schoonen zank.

Zank = lust, begeerte, vitterij, in de spreekwijze ergens den zank op hebben. Bijv. De musschen hebben – op 't zaad. Jan heeft gewoonlijk op iemand - .

Zate = zeide. De Ouden bezigden het veelal.

Zauwel, sauwel, zanik, m., = flauwen of vervelenden praat.

Zeebrand = roodachtig licht, zonder donder, of eene zekere klaarheid, die men 's avonds of 's nachts aan den gezichtseinder ziet.

Zeeg = mak, niet schuw. Bijv. Een zeege vogel, een zeeg paard. Men zegt ook gezeeg.

Zegenen = overlezen, op bijgeloovige wijze zegenen.

Zeel, o., = dikke touw, koord. Er is eene spreekwijze: één zeel trekken, voor overëenstemmen. Ook aan 't klokzeel hangen voor bekend maken.

Zeer = pijn of gevoel.

Zeer = gaauw, spoedig. Bijv. Hij loopt - . Gij kunt dat zeerder.

Zeet = zeit, zegt.

Zeg, gerucht = gezegde. Bijv. Gij moet het op den zeg niet gelooven. Het is nog maar den zeg.

Zeget = zegt het.

Zeiken = Pissen is meer onder de lage standen gebruikelijk.

Zeikmoeiër, ook moerzeik = mier, alzoo geheeten naar een scherp vocht, dat dit insect afscheidt, wanneer men de hand in het mierenest steekt.

Zeker, zekers: gebruikt men veel als versterkingswoord, voornamelijk achter ja of wel. Bijv. Ja zekers, wel zekers.

Zelfkant = uitëinde of omslag der breedte eener stof, bijv. van zijde, laken, linnen enz.

Zelfste, dezelfde = dezelfde.

Zemelen, ww. = langzaam en langwijlig spreken.

Zemelentreder = veinsaad, pluimstrijker. Verg. het Ned. Zemelenknoopen. Ook noemt men hier iemand, die langwijlig is een zemelen – of zemeltreder, wat – trejer uitgesproken wordt.

Zerp, serp = zuur, zuurachtig, wrang.

Zerp = fijn, doch schraal op 't gevoel.

Zessie = zeis of zeissen. Een vorkachtig aan eenen zeer langen steel vastgehecht, waarmede graangewassen gemaaid worden en van de Zigt onderscheiden. Zie dat woord.

Zet (op eenen) = met zeker inzicht.

Zetel en zetelstoel = armstoel.

Zetten, ww. = planten, poten.

Zetten of verzetten = plaatsen of verplanten.

Zetter = pootaardappel.

Zeum = zeem; zeumlêer = zeumleder, enz.

Ziel. Hij loopt me (met z'n ziel onder z'n errem (arm) zegt men van eenen leêglooper of iemand die bij gebrek aan werk verveelt. Op sommige plaatsen heet dit lanterfant, een oud hier uitgestorven werkwoord.

Ziep = vest. Bijv. Dat is een sterke - . Als van aflossen spraak is, hoort men gedurig de volgende gezegden op bovenkleederen toegepast: hij kreeg op zijn ziep, sent, baaitje, jak, kraag enz. Het woord is in de laatste jaren afgesleten en nauwelijks nog over in ziepzak, dat is vestzak.

Zier = iets, niet eens. Geen zier = niets, bij. Hij weet er geen zier van.

Zig = een spichtig graangewas. Ook zekere lage, moerassige grasvlakte aan – of in de heide. Den met gras begroeiden zoom of boord van een hei- of broekwater heet men soms ook zig.

Meeuwen en enkele andere vogelen wonen daarin. Dit gewas, ook zeg geheeten, groeit meest op veen en heide.

Zigt = sikkel. Een werktuig waarmede de graangewassen gesneden of gemaaid worden. Tot het besturen wordt slechts eene hand gevorderd; tot de zeissen twee handen. Zie Zessie.

Zij. Ik zij = ik ben, in den eersten persoon. Zoo ook wij en zij bennen.

Zij = zijg, werktuig waardoor de geronnen melk van de dunne wordt gescheiden.

Zijën, ww. = zijgen, zijpelen. Bijv. Ik ga de room (roome) zijën.

Zijn leven niet of mijn leven niet = nooit. Bijv. Ik heb mijn leven geen tandpijn gehad. Hij zal van zijn leven niet in Rome komen, want het is ver en kostbaar.

Zilft = salie, eene plant, van 't latijn salvia. Zoo zegt men zilverbosch, zilverroom of saliemelk enz.

Zinken, ww. = bij de Roomsche Catholieken een lijk begraven, zonder dat tevens de uitvaart (om eene of andere reden uitgesteld) gehouden wordt. Hij is gezonken beteekent dat zijn lijk begraven is, doch de uitvaart nog moet gehouden worden.

Zoetelen, ww. = sukkelen, tobben, langzaam vorderen.

Zoeteler, zoetelaar = sukkelaar, ook wel gering koopman.

Zoetelief, o., = zeker vogeltje, alzoo naar zijn geluid genoemd.

Zoetelwerk = gering of sukkelwerk.

Zoer, een zoere = stuursch, een stuursch mensch.

Zog, o., (o zacht uitgesproken) – zeug.

Zojen, ww. = koken. Het wordt vooral in den verleden tijd gebezigd.

Zok = zog. Meijer heeft het eveneens.

Zom, Som = sommigen.

Zomerbij (uitspraak bie) ook hemelbij = moederbij; want zonder haar komen geen jongen voort. Ook vliegt de zomer- of hemelbij in 't wilde, die in geenen korf te huis behoort.

Zomerhuis = tuinhuisje.

Zomervogel = vlinder, kapel.

Zonk, vr., laagte in den grond.

Zonnen, ww. = in de zon leggen.

Zuchtig = onpasselijk, ziekachtig. Het is een pleonasmus en wordt in de spreekwijze ziek of zuchtig slechts gezegd.

Zuiken, ww. = zuigen. Het is hier niet algemeen gebruikelijk en bij Kiliaen een verouderd woord.

Zuipe = eene melkpap uit melk, met (gemeenlijk oud) bier, meel en stroop zamengesteld. Soms wordt ze uit bier, karnemelk, eiëren enz. bereid. In Groningen en elders is Zuipe een van bier met brandewijn gekookte drank. Bij de boeren in Friesland heet karnemelk zuip. De genoemde woorden: is het Fransche soupe.

Zulle en zuldge = zultde, zoo veel als: zult ge het doen, zult ge 't nakomen. Het is van den zelfden aard als het ook hier gebruikelijke hoorde, hoorre, weette, dat is weet gij en dusdanige overtollige aanwendsels. In België is het nog meer dan hier in gebruik.

Zult, m., = een soort pap of brij van kort gehakt (doorgaans varkens) vleesch.

Zult, vr., = muurtje, waarop de stalrepels of stalpalen rusten, waaraan het rundvee vastgebonden wordt.

Zulten en verzulten, ww. = verteeren of smooren door 't vuur zonder dat het brandt. Ook aan de oppervlakte zonder vlam branden. Bijv. Dat hout ligt maar te zulten, want het is nat. Zijn' sokken zijn al verzuld.

Zurkel, surkel = zuring die in 't wild groeit, vooral in velden en klaver, bij schraal weder.

Zuus. Zie Suus.

Zwaai, dat is zwad, zwade = rei, streep of regel afgemaaid gras, zooals dit in 't veld gemaaid ligt. Zoo zegt men: er is eene goede zwaai afgekomen. Ik zal de zwaai omkeeren.

Zwaaïën, ww. = zwieren.

Zwaard, vr., = huid van 't varken.

Zwadder, m., = menigte, hoeveelheid. Bijv. Een heele – papier, katoen, hooi enz.

Zwartdag = een dag waarop aan de Roomsche Catholicken het gebruik van vleesch en zuivel is verboden. Op sommige plaatsen heet hij droogdag.

Zwartgoed = vuil linnengoed.

Zwemmer, m., = zekere roofvogel.

Zwevel en zwèvel, de e als in 't Fr. vrai = zwavel. Komt ook voor in stadsrekening van 's Bosch op 't jaar 1512.

Zwiep, **zwieps** = slag, slagen, kloppen. Bijv. Die hond kreeg zwieps. = Het beduidt wellicht met eene zweep slagen geven.

Zwink, m., = zwenk. Zo ook

Zwinken = zwenken. Bijv. Ik zal dien paal eenen zwenk geven.

Zwollen, w., = zwellen.

Zwonk, m., = zwenk. Ook 't werkwoord.

Zwullen, ww. = zwellen.

Gecorrigeerd aan de hand van het originele manuscript.
Bergeijk, 16 januari 1974. JB.

En in de tweede helft van maart 2010 in de tekstverwerker
gezet. Dit als voorbereiding om deze in de loop van dit jaar
een plaats te geven in Map 2 van Vriendenkring Eicha.

Bergeijk, 30 maart 2010

Johan Biemans

